БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!
1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955
НОЯБРЬ
17
ЧЕТВЕРГ
№ 230 (3424)
Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Көдээ ажыл-агый органнарының удуртур ажылдакчылары-биле эш Н. С. Хрущевтуң беседазы (1 арын).

Ленинград метрополитенинге В. И. Ленинниң адын тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Ленинградтың метро тудуушкунунуң черин Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Тудугжулар болгаш архитекторлар чаа сорулгаларны чугаалажып турар (1 арын).

Хой ажылының талазы-биле Бүгү-эвилелдиң чөвүлел хуралы (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: **П. Киселев.** — Шиитпирлер күүселдезин организастаары болгаш хынаары—партия ажылында кол чүүл (2 арын).

Мурнакчыларга деңнежиңер! (2 арын).

А. Скрябинов.—Областың казар байлактарын чоңга бараан болдурар (3 арын).

Д. Бочаров.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (3 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң Будапештиде чеде бергени (4 арын).

Н. А. Булганин биле У Нунуң кады кылган медеглелин Бирманың хөй-ниитизи чүүлдүг деп көрүп турар (4 арын).

БҮДҮРҮЛГЕ ХУРАЛДАРЫ

Үлетпүрнү улам ыңай көдүрер, техниктиг дешпилге болгаш бүдүрүлгени организастаарын экижидер талазы-биле СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң бистиң чурттуң мурнунга салган сорулгаларын боттандырбышаан, совет улус чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Бистиң чуртувус коммунизмче оруктап бүзүрелдиг чоруп орар.

Бүдүрүлгени улам ыңай көдүрер болгаш продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедир дээш могаг чок демисежип турар Тыва областың үлетпүр ажылдакчылары бүгү совет улус-биле кады социалистиг Төрээн чурттуң чаагай чоруу дээш үре-түңнелдиг демисежип турарлар. Элээн хөй коллективтер чыл планын хуусаа бетинде күүсеткилээн. Кызыл-Мажалыктың болгаш харылзаа эргелелиниң автотранспорт конторалары, Кызылдың аъш-чем комбинады болгаш ыяш заводу чылдың бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде күүсеткен.

СЭКП-ниң XX съездизинге төлептиг уткуражыр дээш социалистиг чарыш хүн бүрүде улам калбарып, чарыштың киржикчилери көвүдеп турар. Бүдүрүлгелерниң коллективтери бедиткен хүлээлгелерни албышаан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң, продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедириниң болгаш аңаа үнер чарыгдалдарны эвээжедириниң курлавырларын дилеп тып турарлар. Кызылдың ыяш заводунуң коллективи чыл планын хуусаа бетинде күүсеткеш, чыл төнчүзүнге чедир чартык миллион рубльдиң продукциязын бээрин хүлээнген. Боттарының иштики курлавырларын эки билип база чеп ажыглап турарындан олар алган хүлээлгезин күүседиринге быжыг бүзүрелдиглер.

Бүдүрүлгечи көргүзүглерни бедидеринге ыяш заводунуң коллективинге доктаамал эрттирип турар бүдүрүлге хуралдары улуг рольдуг болуп турар. Хуралдарга ажылчыннар болгаш техниктиг ажылдакчылар ажылда кайы бир четпестерниң дугайын илередип, ажыл шагын кандыг янзы бүдүрүкчүлүг ажыглаар, продукцияның бот-үнезин канчаар чиигедир, техниканы кандыг янзы ажыглаар дугайында боттарының санал-оналдарын берип турарлар. Заводтуң администрация чери партия болгаш профэвилел организациялары-биле кады ажылчыннарның санал-оналдарын кичээнгейлиг өөренип көрүп, бүдүрүлгеге ажыктыг саналдарны амыдыралга боттандырып турар. Ол чорук коллективтиң кежигүннериниң инициативазын көдүрүп, кижи бүрүзү заводтуң чедиишкиниг ажылынга бодунуң салыышкынын киирерин кызып турар.

Бүдүрүлге хуралы Кызылдың аъш-чем комбинадында бедик деңнелде тургустунган. Хуралдар чүгле нийти эвес, харын цехтер, бригадалар болгаш ээлчеглер аайы-биле база эртип турар. Аңаа эң-не янзы-бүрү айтырыгларны: продукцияның шынарының, күш-ажылдың сагылга-чурумунуң, механизацияны нептередириниң, ажыл-агыйжы эвес чоруктар-биле демиселдиң дугайын чугаалажып турар. Чижээ, чоокта чаа комбинатка партия болгаш ажыл-агый активиниң хуралы болган. Аңаа продукцияның шынарын бедидериниң хемчеглерин тодаргай чугаалашкан.

Ажылчыннар бедик шынарлыг ажылдаарынга шаптык болуп турар хөй четпестерни илереткеннер. Хлеб быжырар херекселдерниң эки эвезин болгаш бүдүрүлгеде арыг-шевериниң чогуур негелдезинге четпезин айыткан. Дирекция чери аңаа болган шүгүмчүлелдерни болгаш саналдарны ёзугаар чогуур ажылды чорутканының түңнелинде байдал илези-биле экижээн болгаш чүвени үрей кылыр чорук соксаан.

Үстүнде айыткан чижектер бистиң бүдүрүлгелеривиске бүдүрүлге хуралдарының улуг ажыктыының дугайын тодаргай бадыткап турар. Бүдүрүлге хуралдарын үргүлчү чорударының эргежок чугулазын СЭКП ТК-ның июль Пленуму онзалап айыткан.

Хурал бодунуң чогуур түңнелин бээрин дээш аңаа ыяк кылдыр белеткенири чугула. Ол ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның калбак киржилгези-биле ажылгыр, чогаадыкчы байдалга эртер ужурлуг. Кайы бир айтырыгны чугаалажырда ону бодамчалыг белеткээр болгаш өөренип көөр херек. Болур хуралдың айтырыын коллективке баш удур чарлап, ол айтырыг талазы-биле боттарының практиктиг саналдарын баш бурунгаар бээринче ажылчыннарны болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларны киириштирип турар черлерде хуралдарның идей политиктиг бедик деңнелге эртип, чогуур үре-түңнелди берип турарын амыдырал бүзүреткен. Ындыг байдалда ажылчын бүрүзү чорудуп турар ажылдар-биле кичээнгейлиг таныжып алыр, бодунуң тодаргай саналын бээр аргалыг болуп турар.

Ынчалза-даа бүдүрүлге хуралдарын үргүлчү чыылдырар ужурлуг хөй-хөй профэвилел организациялары аңаа улуг кичээнгейни салбайн, оларны кандыг-даа белеткел чокка ында хаая эрттирип турар фактылар бар. Мынчангаш ындыг хуралдарның солун эвес эртип база бодунуң сорулгаларын чедип албайн турары таварылга эвес. Бүдүрүлге хуралдары «Тыва тудуг» трестизинде дыка ховар болуп турар. Ийи-чаңгыс хурал болганда аңаа тодаргай эвес, а чүгле, «квартал планының күүселдези», «социалистиг чарыштың түңнели» дээн ышкаш нийти айтырыглар-биле кызыгаарланып турар. Ындыг хуралдар шүгүмчүлелдер чокка байырлалдыг байдалга эртип, коллективтиң кежигүннериниң хөй кезии киришпейн, аңаа олурушканнар санал-оналын бербейн, идепкей чок болуп турар.

Мындыг практика-биле моон ыңай эптежип болбас. Бүдүрүлге хуралдарынга нийти эвес, а харын бүдүрүлгениң кайы бир талазын көрүп турар эң чугула айтырыгларын, чижээ, чаа техниканы болгаш технологияны шиңгээдип алыр, продукцияның шынарын бедидер болгаш бот-үнезин чиигедир, буу-хаа ажылдаар чоруктарны узуткаар, ажылчыннарның ажылдаар черинде арыг-шевериниң дугайында чугаалажырын чедип алыры чугула.

Ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның шүгүмчүлелдиг саналдарынга дыңнангыр болуру, ол дугайында сөс кырында эвес, а ажыл-херек кырында практиктиг хемчеглерни алган турары онза чугула. Чүгле бо таварылгада массаның идепкейи болгаш чогаадыкчы чоруу бедиир.

План күүселдезиниң саадааны-биле, продукцияның шынары-биле болгаш ажылда четпестер-биле холбашкан өске-даа айтырыгларны удур-дедир чугаалажыры-биле холушкак бригадаларның, участоктарның, цехтерниң болгаш бүдүрүлгелерниң бүдүрүлге хуралдарын эрттирериниң практикалары чугула. Хуралдарга белеткениринге профэвилелиниң активин, бүдүрүлгениң мурнакчыларын, инженер-техниктиг ажылдакчыларны калбаа-биле киириштирери болгаш бүдүрүлгеде бар четпестерни дидими-биле илерединге шүгүмчүлелге калбак орукту ажыдары эргежок чугула.

Хуралдың хүлээп алган шиитпирлерин болгаш кирген саналдарны амыдыралга боттандырары-биле организакчы ажылды күштелдирер ужурлуг. Шиитпирниң күүселдези дээш демисел партия, комсомол, профэвилел организацияларының болгаш администрация черлериниң бүгү ажылының чарлып болбас кезээ болур ужурлуг.

Бүдүрүлгелерниң партия организацияларының хүлээлгези чүдел дээрге хуралдарны бүдүрүлге бүрүзүнге доктаамал эрттирерин, оларның идей-политиктиг деңнелин бедидерин чедип алырында болур. Бүдүрүлге хуралдары мурнакчыларның ажылының дуржулгазын нептередириниң, шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң трибуну болур ужурлуг.

* * *

Көдээ ажыл-агый органнарының удуртур ажылдакчылары-биле эш Н. С. Хрущевтуң беседазы

Бо чылдың ноябрь 14-те СЭКП Төп Комитединге ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң удуртур ажылдакчыларының болгаш эвилелдешкен республикаларның Көдээ ажыл-агый министрлериниң СЭКП ТК-ның Бирги Секретары эш Н. С. Хрущев-биле беседазы болган.

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министри эш В. В. Мацкевич ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң коллегиязының бо чылдың ноябрь 11—12-де бүгү эвилелдешкен республикаларның министрлериниң киржилгези-биле болган делгеренгей хуралының дугайында допчу дыңнадыг кылган. Коллегияның ол хуралынга дараазындагы айтырыгларны чугаалажып көрген: 1. 1955 көдээ ажыл-агый чылының баштайгы түңнелдери болгаш 1956 чылда бедик дүжүттү база мал ажылының бедик продуктулуун алырының сорулгалары; 2. Көдээ ажыл-агый органнарының ажылын улам ыңай экижидер, белеткелдер херээн организастаар болгаш эртем-шинчилел албан черлериниң ажылын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайы; 3. Колхозтарга күш-ажылдың немей төлевир системазының дугайы.

Эш Н. С. Хрущев беседа үезинде бодунуң чугаазынга көдээ ажыл-агый органнарының удуртур ажылдакчыларының кичээнгейин машина-трактор станцияларын удуртуп турарында улуг четпестерни эң дүрген чайладырының эргежок чугулазынче, колхозтарны улам ыңай быжыглаар талазы-биле ажылче, көдээ ажыл-агый продукциязын көвүдедир талазы-биле эртемниң албан черлериниң ажыл-чорудулгазынче угландырган.

Көдээ ажыл-агый чылының түңнелдерин бүгү талалыг үндүрериниң, мурнакчы ажыл-агыйларның дуржулгазын түңнээриниң болгаш нептередириниң, колхоз кадрларын өөредириниң, үрезин херээн, ылаңгыя кукурузаның хайнактаан үрезиннерин бүдүрерин экижидериниң, мал кыштагладыышкынын үлегерлиг чорударының болгаш 1956 чылдың часкы тарылгазынга организастыг белеткенириниң сорулгаларының чугула ужур-дузалыын эш Н. С. Хрущев онзалап демдеглээн.

Ленинград метрополитенинге В. И. Ленинниң адын тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

Ленинград хоорайның ажылчы чоннарының күзелин деткип уткааш, Ленинград метрополитенинге В. И. Ленинниң адын тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль
1955 чылдың ноябрь 14.

Ленинградтың метро тудуушкунунуң черин Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

Ленинград метрополитениниң бирги ээлчээниң тудуушкунунуң талазы-биле чедиишкиниг ажылы болгаш метротудуунуң техниказының хөгжүлдезинде чедиишкиннери дээш **Ленметротудуун Ленин** ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль
1955 чылдың ноябрь 14.

Норвегияның Премьер-Министри Э. Герхардсенниң Москвада чорүп турары

Совет найысылалдың амыдыралы-биле таныжарын үргүлчүлевишаан, Норвегияның Премьер-Министри Э. Герхардсен, садыг министри А. Скачуг болгаш норвег төлээлерниң өске-даа кежигүннери ноябрь 14-те И. В. Сталин аттыг автозаводка чораааннар. Олар индустриалдыг болгаш шуткулга цехтерин көрген, кол конвейерге чүък машиналарын канчаар эптеп чыып турарын хайгаарап көрген болгаш заводтуң культура ордузунга чорааннар.

Ол-ла хүн Э. Герхардсен болгаш ооң эштери Ленин дагларында Москваның Күрүне университединиң чаа бажыңынга ийи шак хире болганнар. МКУ-нуң ректору академик И. Г. Петровский аалчыларга байыр чедирбишаан, университеттиң чаңчылдарының бирээзи болза, даштыкы эртемниглер-биле найыралдыг харылзааларны тудары болур деп демдеглээн. Университеттиң 200 чыл оюнуң байырлалының хүннеринде норвег эртемденнерни хүлээп алганынга өөрүп тур бис деп И. Г. Петровский чугаалаан.

Премьер-Министр Э. Герхардсен болгаш төлээ кежигүннери геология факультединиң лабораторияларынга, чер ажылының музейинге чораан, гимнастика залын, эштириниң бассейнназын, студентилерниң нийти чурттаалга өрээлдерин көрген.

Норвег төлээлерниң кежигүннери аудиторияларның бирээзинге кире бээрге, геолог-студентилер турган. Олар аалчыларны чылыы-биле уткуп алганнар. Э. Герхардсенниң студентилерге чугаалааны:

— Эргим аныяк өңнүктер! Совет Эвилелиниң кожазы болуп турар бичии чурт Норвегиядан келген бис, силерниң-биле таныжып турарывыска өөрүп тур бис. Совет күрүнениң удуртукчулары, база совет студентилерниң, совет улустуң төлээлекчилери дээн ышкаш улуг өңнүктерлиг бис деп чүвени чуртувуска чана бергеш чугаалаар бис.

(СЭТА).

Тудугжулар болгаш архитекторлар чаа сорулгаларны чугаалажып турар

КИЕВ. «Төлевилээшкинде болгаш тудуушкунда артык чүүлдерни чайладыр дугайында» СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын Украинаның найысылалының тудуг организацияларының коллективтери, төлевилелчилери болгаш архитекторлары калбаа-биле чугаалажып турар.

Киевтиң төп кудумчузунда—Крещатикте УССР-ниң Тудуг материалдарының үлетпүр министерствозу административтиг хөй каът бажыңны тудуп турар. Ноябрь 10-да ол тудугга дашчылар, штукатуржулар болгаш өске-даа ажылчыннар дүштеки чем чапсарының үезинде дыштаныылга өрээлинге чыылгаш СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын таныжкан.

Тудуг башкарыкчызы Кузнецовтуң доктаалды кичээнгейлиг номчааш, чугаалааны болза:

Совет хоорай тудуунуң ол эң чугула айтырыгларын партия биле чазак кончуг шыны-биле болгаш өй-шаанда көдүргендир. Чедир бодатынмаан төлевилээшкинниң артык чүүлдериниң фактылары бистиң хоорайывыста хөй-хөй тудугларда база бар.

Чижек кылдыр бистиң тудуувусту алыылыңар. Бо бажыңга ооң мурнуу чарыының хөй кезиин гранит-биле хевирлээр деп турар болгай бис. Төлевилекчилер ол хевирлээшкинниң бедиин барык ийи чартык каътка чорударын планнааннар. Ол чорук күрүнеге 1.700 муң рубль үнелиг болурун саналгалар көргүзүп турар. Улустуң акша хөреңгилерин ынчаар төтчеглээр чорук канчап-даа шын эвес.

Бо-ла бажыңга хуралдаар залды 8 метр бедик кылдыр кылырын төлевилээн деп Кузнецов чугаалаан. Ындыг бедик чорук 6 болгаш 7 каъттарны кежир ап турар. Ынчаарга ол залды чүгле чаңгыс 7-ги каътка кылып болур турган. Ынчаар кылыр болза, 350 дөрбелчин метр ажыктыг шөлдү камнап ап болур ийик.

Төлевилел документациязындан илереттинген четпестерни эдер талазы-биле тодаргай саналдарны бистер тудугжулар өй-шаанда киирип турган бис деп Кузнецов түңнелинде чугаалаан. Ынчалзажок Киев хоорайның архитекторлар херектериниң талазы-биле эргелелиниң удуртукчулары олче сагыш човап, бисти деткивээни кончуг харааданчыг-дыр. Эргелелдиң удуртур ажылдакчыларының талазындан тудугга камналга айтырыгларын ынчаар хамаанчок көөр чорук күрүнеге улуг каражалыг болур-дур.

Киевтиң тудуг коллективтери, төлевилел организациялары, тудугнуң эртем-шинчилел албан черлери СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын изиг-биле чугаалажып көрбүшаан, тудуг херээнде улуг четпестерни чайладыр төлээде, тодаргай саналдарны киирип турар.

(СЭТА).

Бирма Эвилелдиң Премьер-Министри У Нунуң Сталинградка чорааны

СТАЛИНГРАД. Бирма Эвилелдиң Премьер-Министри У Ну Польшадан төрээн чуртунче Совет Эвилелин таварты ээп бар чораш ноябрь 13-түң кежээзинде Сталинградта келген.

Сталинград хоорküүскомунуң даргазының оралакчызы А. И. Жданюк, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады К. С. Некрасов, хоорайның хөй-ниитизиниң төлээлекчилери болгаш журналистер У Нуну болгаш ону үдеп чоруур кижилерни аэродромдан барып уткуп алган.

Бирма аалчылар хоорайның төп кезээн эргип көрген, Эрик кудумчузунда Павловтуң бажыңынга, Царицынның—Сталинградтың камгалалының И. В. Сталин аттыг музейинге чораан. Премьер-Министр музейниң үнелелдер дептеринде дараазындагы бижимелди кылган: «Сталинградтың маадырлыг камгалалының дугайын чугаалап турар музейниң көргүзүглери кончуг сонуурганчыг-дыр. Сталинградтың кижилериниң тиилелгези бүгү дептшилгелиг күштерниң фашизмни ашкан тиилелгези болуп турар».

Сталинград хоорküүскомунуң даргазының оралакчызы А. И. Жданюк У Нунуң алдары дээш кежээки шайлалга тургускан.

Ноябрь 14-түң эртенинде Премьер-Министр болгаш ону үдээн кижилер төрээн чуртунче орук аайы-биле Бакуже ужуп үнүпкен. Премьер-Министр хоорайдан чоруурда, Сталинградтың маадырлыг камгалакчыларының хөөрүнге чечектер салган.

(СЭТА).

ХОЙ АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛЫ

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпири-биле чыылдырган хой ажылының талазы-биле Бүгү-эвилелдиң чөвүлел хуралы ноябрь 14-те Кремльдиң Улуг ордузунуң хуралдаар залында ажыттынган. Ында 158 хойжулар болгаш хой фермаларының эргелекчилери, 116 колхозтар даргалары, 322 МТС-тер болгаш совхозтар директорлары, зоотехниктер болгаш ветеринарлар, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның эртем-шинчилел черлериниң, чер-черниң, партия болгаш совет органнарының ажылдакчылары—шуптузу ийи муң ажыг кижи киржип турар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы **П. П. Лобанов** чөвүлел хуралды ажыткан.

Хүн айтырыында —дүк бүдүрүлгезин болгаш белеткелин көвүдедир, хой ажылын улам ыңай хөгжүдер талазы-биле көдээ ажыл-агый органнарының, МТС-терниң, колхозтарның болгаш совхозтарның сорулгаларының дугайында ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министриниң оралакчызы Г. И. Вороновтуң болгаш ССРЭ-ниң Совхозтар министриниң оралакчызы Н. Ф. Ростовцевтиң илеткелдери.

Г. И. Вороновка сөс берген.

Хөй-хөй республикаларның, крайларның болгаш областарның колхозтары сөөлгү чылдарның дургузунда хойнуң баш санын, дүк болгаш хой эъдин бүдүрерин көвүдедир талазы-биле кескү чедиишкиннерни чедип алган деп илеткелчи чугаалаан. Нарын, чартык нарын болгаш чартык бедүүн дүктүг хойларның баш саны колхозтарда 23 миллиондан 40,5 миллион чедир өскен. Көдээ ажыл-агый артельдери шылгарангай чедиишкиннерни чедип алган. Чижээ, Ставрополь крайның колхозтары 1955 чылда үш чартык миллион ажыг хойларның бирээзинден-не 5 килограмм дүктү кыргып алган. Грозный болгаш Ростов областың хөй-хөй колхозтары, Алтай крайның Рубцовскиде үрелиг хойлар тарадыр зоназының көдээ ажыл-агый артельдери болгаш өскелер-даа база улуг чедиишкиннерни чедип алган. Дүк белеткелиниң болгаш садып алырының, каракуль хураганнар кештери белеткээриниң планы нийти эвилелдиң-биле ажыр күүсеттинген. Эрткен чылдан каш он миллион тонна хөй дүктү колхозтардан болгаш совхозтардан күрүне алган. Нарын болгаш чартык нарын дүктү бүдүрери болгаш белеткээри улуу-биле өскен.

Ынчалза-даа дүктү болгаш хой ажылының өске-даа продуктуларын бүдүрүп турарының деңнели чурттуң хереглелин амдаа ыракта хандырбайн турар. Сөөлгү беш чылдарда хойларның баш санының өзүлдезиниң талазы-биле Азербайджан болгаш Казах ССР-лерниң колхозтары куду көргүзүглерлиг болуп турар; Грузин ССР-ниң, РСФСР-ниң төп болгаш соңгу-барыын талазының, хөй-хөй областарның болгаш республикаларның колхозтарында хойларның баш саны кызырылган. Ылаңгыя Закавказьениң республикаларында, Поволжьениң областарында, Дагестанда дүк кыргылдазы дыка четпес болуп турар. Эът белеткелинде хой эъдиниң ээлеп турар хуузу куду. Чурттуң эът курлавырынга хой эъди кескү черни ээлеп болур болгаш ээлээр ужурлуг.

Хой ажылының продуктуларын бүдүрерин улам ыңай көвүдедирин, уксаа сайзырадыр ажылды экижидерин, малга быжыг чем суурну тургузарын бодунуң илеткелиниң кол кезээнге эш Воронов чугаалааш, чиңге нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг хойларның баш санын улуу-биле көвүдедирин чугула сорулга кылдыр айыткан. Соңгу Кавказтың, Украинаның мурнуу чүгүнүң, Адакы болгаш Ортаакы Поволжьениң база Барыын Сибирьниң районнары-биле чергелештир нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг хой ажылын Казахстанга, Ортаа Азияның республикаларынга, Чөөн Сибирьниң, Закавказьениң, кара хөрзүннүг төп областарның районнарынга болгаш чурттуң өске-даа чамдык районнарынга хөгжүдер ужурлуг. РСФСР-ниң соңгу-барыын болгаш төп районнарынга хой ажылын эът-дүк алыр болгаш тонга хереглээр алгы алыр кылдыр бүгү хемчег-биле хөгжүдери эргежок чугула.

Чуртка дүк бүдүрерин көвүдедириниң кол курлавырларының бирээзи болза, бедүүн дүктүг хойларны нарын болгаш чартык нарын дүктүг кылдыр сайзырадыр арга-биле хойларның уксаазын экижидери болур. Бо ажылга бис улуг дуржулганы алган бис, ынчалза-даа ол дуржулга дыка оожум нептеретинип турар.

Хой ажылын хөгжүдеринге малдың быжыг чем суурун тургузары шиитпирлиг ужур-дузалыг. Чаягаар үнген сиген шөлдери болгаш одарлар хойларны бедүүн чемнер-биле хандырарынга чурттуң хөй-хөй районнарынга моон-даа ыңай кол курлавыр болур. Ынчалза-даа ол сиген шөлдери болгаш одарлар карачаңгыс үнер дес болуп шыдавас. Мурнакчы колхозтарда болгаш совхозтарда силосту, ылаңгыя кукуруза силозун болгаш концентраттарны улам-на элбээ-биле ажыглап турар. Хойларны чайын чайлаг—одар-биле колдадыр хандырарынче шилчидер талазы-биле Кубаньның, Ставропольдуң болгаш Ростов областың мурнакчы колхозтарының дуржулгазы үнелиг.

Хой фермаларынга күш-ажылды организастаарының, ооң бүдүрүкчүлүүн бедидериниң айтырыгдарын болгаш мал кыштагладыышкынын чедиишкиниг чорударының сорулгаларын илеткелчи бодунуң илеткелиниң төнчүзүнге чугаалаан.

ССРЭ-ниң Совхозтар министриниң оралакчызы эш **Ростовцев** министерствонуң ажыл-агыйларынга хойларның баш саны 1950 чылдан бээр 53 хуу көвүдээн, ортумаа-биле дүк кыргылыры база өскен деп медээлээн. Күрүнениң белеткеп турар бүгү дүгүнүң үштүң бир кезээ чыгыызын совхозтар берип турар.

Хой ажылын Казахстанда дыка сула хөгжүдүп турар. Ыңда хойларның 40 ажыг хуузу бедүүн болгаш чартык бедүүн дүктүг уксааның хойларының дүк талазы-биле продуктулуу Ставропольдуундан болгаш Грозныйныындан ийи катап куду болуп турар. Сибирьниң болгаш Поволжьениң чамдык областарының совхозтарында хой ажылын сандаргай болдурган.

1954 чылда министерствонуң совхозтарында чүс гектар чер бүрүзүнге чүгле 18 хойлар онаажып турар, а чүс гектар черге хамаарыштыр дүк бүдүрүп турары 50 килограмм болуп турар. Ажыл-агыйның төлевилээн планнарын күүседир төлээде, чоокку чылдарда чүс гектар бүрүзүнге 35-тен эвээш эвес хойлуг болур болгаш 110 килограмм дүктү бүдүрер ужурлуг. Ставрополь крайның «Большевик» болгаш «Советское руно», Грозный областың «Шелковский» болгаш өске-даа совхозтары чижектиг мурнакчы ажыл-агыйларның дуржулгазы хойларның баш санын болгаш дүк бүдүрүлгезин улам ыңай көдүреринге совхозтар дыка хөй кур курлавырларлыг деп чүвени херечилеп турар.

Сорулга болза, тускайжыткан ажыл-агыйларга дүк бүдүрүлгезин көвүдедири-биле чергелештир өске совхозтарга, ылаңгыя кур черлерде тараалаң совхозтарга хой ажылын улуу-биле делгередири болур деп илеткелчи чугаалаан.

Малдың быжыг чем суурун тургузары, одарларны шын ажыглаары, оларны сугдуг болдурарын организастаары, апман суггарылганы калбаа-биле ажыглаары, кукуруза тарылгазын калбартыры эргежок чугула.

Малдың шынарын сайзырангайжыдарда хойларның чаа уксааларының улуг ужур-дузазын илеткелчи айыткан.

Министерствонуң совхозтары 1960 чылда дүк бүдүрүлгезин 2,5 катап, хой эъдин—3 катап чыгыы, каракуль хураганнар кештерин — 2 катап көвүдедип шыдаар деп илеткелчи түңнелинде чугаалаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының Ставрополь край Совединиң күүскомунуң даргазы эш **Прошунин** бир дугаарында санал берген. Крайның колхозтары болгаш совхозтары перспективтиг планнарын ажылдап кылган болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улуу-биле көвүдедиринче күжениишкинин салып турар. Малдың чем суурун болгаш ооң ажаалгазын экижиткениниң ачызында крайның колхозтары болгаш совхозтары бо чылын чүс гектар черге хамаарыштыр 275 килограмм дүктү алган, а Либкнехтовский болгаш Спицовский районнарының колхозтары — 500 килограмм ажыг дүктү алган.

Хураганнарны кажаа-суурга ажаарының, хойларның одар бүрүзү-биле арыг дүк алырын тодарадырының дуржулгазының дугайын, малдың чем суурун улам экижидериниң болгаш аңаа үндезилээш крайга нарын дүктүг хой ажылын экижидер хемчеглерниң дугайын эш Прошунин чугаалаан.

Казах ССР-ниң Семипалатинск областың «Красные горные орлы» көдээ ажыл-агый артелиниң даргазы эш **Воронков** ооң колхозунда колдуунда-ла нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг 36 муң хойлар бар деп дыңнаткан. Бо чылын ортумаа-биле хой бүрүзүнден 4,4 килограмм дүктү алган, ол болза, көдээ ажыл-агый артелиниң бүгү орулгазының барык чартыы болуп турар. Кур черлерни шиңгээдип алганы-биле колхозта тараа культураларының шөлүн 3,5 муң гектарга калбарткан. Кукурузаны 800 гектарга тараан, ол чорук эрткен чылдаазындан 2,5 катап хөй силосту салыр арганы берген.

Чөвүлел хуралга оон ыңай Херсон областың Сталин аттыг колхозунуң даргазы эш **Пиантковский** болгаш Чита областың Киров аттыг колхозунуң даргазы эш **Мажиев** санал бергилээн.

Чөвүлел хурал ажылын үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Шиитпирлер күүселдезин организастаары болгаш хынаары—партия ажылында кол чүүл

Шиитпирлерниң күүселдезин организастаарының болгаш хынаарының улуг ужур-дузазын Коммунистиг партия кезээде үнелеп келген.

Улус ажыл-агыйының, культура хөгжүлдезиниң талазы-биле чедиишкиннер болгаш тиилелгелер чаягаар эвес, харын партияның шугуму дээш чүткүлдүг демисел-биле чедип алдынар. Партияның кол шугуму дээш эки деклерациялар болгаш резолюциялар үндүрери дээрге, ажыл-херектиң чүгле эгези болур. Ол болза, тиилелгениң бодун эвес, харын тиилээр дээн күзелди илередип турар. Шын шугум болгаш айтырыгның шын шиитпирлели бердинген соонда херектиң чедиишкини партияның шугумун амыдыралга боттандырары дээш организастыг ажылдан, кижилерни ажылга шын шилиириинден, удуртуг органнарның үндүрген шиитпирлериниң күүселдезиниң хыналдазындан хамааржыр. Ол чокка шиитпирлер күүселде чок артар дугайын И. В. Сталин биске өөреткен.

Амгы үеде хоорайның партия организациязының мурнунда улуг болгаш харысалгалыг сорулга туруп турар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң бүгү ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары партияның XX съездизинге чедиишкиниг ужуражыр дээш боттарының аразынга социалистиг чарышты калбартып, бүдүрүлге планнарын чедир болгаш ажыр күүседир дээш бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Партия организацияларының сорулгазы болза, ажылчы чоннарның ол ажылчын бүрүзү бодунга алган социалистиг хүлээлгелерин күүсеткен турзун дээш патриотчу эгелээшкиннерин башкарары, оларны мобилизастаары, оларның ажылдаарынга чогуур байдалдарны тургузары болур.

СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң шиитпири-биле 1955 чылда турганынга удур 1956 чылда чурт үлетпүрүнүң хемчээлин 9,8 хууга өстүрер сорулга салдынган. Ылангыя туүйбу бүдүрүлгези 28 хуу, чугайныы — 42,8 хуу, электри энергиязы—39,9 хуу өзер ужурлуг. Оон ыңай бүдүрүлге болгаш чуртталга тудугларының хемчээли дыка өзер. Хоорай чаагайжыдылгазының талазы-биле улуг ажылдар чорутунар.

Ол бүгү болгаш өске-даа сорулгаларның чедиишкиниг шиитпирлетиннери партия организацияларының организакчы аргалындан хамааржыр. Тургустунуп турар чаа сорулгалар болза, ажылчы чоннарның ортузунга партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарның деңнелин улам бедидерин, ажыл-агыйны удуртурунун методун улам сайзырангайжыдарын бистерден негеп турар. Партия организацияларының организакчы аргалыын бедидериниң бир эң-не чугула негелдези болза, кижилерни ажылга шын шилиири болгаш партийжи шиитпирлерниң күүселдезиниң хыналдазын экижидери болур.

Күүселдениң хүн-бүрү хыналдазы бистиң кадрларывысты оларга даасган ажыл дээш бедик харысалгалыг болгаш сагылга чурумнуг болур чорукка кижизидер. «Күүселдениң эки кылдыр тургустунган хыналдазы дээрге — аппаратта ажылдың байдалын кандыг-даа үеде чырыдып, бюрократтарны, канцеляристерни шаанга кийр илередип үндүреринге дузалаар чырыткы-дыр. Бистиң частырыгларывыстың болгаш ышкындырыгларывыстың оннун тос кезии күүселдениң шын тургустунган хыналдазының четпес болуп турары-биле тайылбырлатынар... Күүселдениң хыналдазы бар турда, частырыглар болгаш ышкындырыглар баш бурунгаар чугаажок илеретинген турар дээр дугайында чигзиниг турбас» деп И. В. Сталин чугаалаан.

Организакчы ажылды, хамыктың мурнунда шиитпирлерниң күүселдезин хынаарын улам экижидеринче партияның XIX съездизи улуг кичээнгейни салган.

Кайда-ла шиитпирлерниң күүселдези дээш ажыл эки тургустунган болдур, ында ажыл база-ла эки түңнелдерлиг болур турарын партия организацияларының ажылының дуржулгазы көргүзүп турар. Ооң чижээн Кызыл хоорайның партия организациязының амыдыралындан көргүзүп болур.

1954 чылдың январьда хоорайның сески партия конференциязының хүлээп алган шиитпиринге хоорай чаагайжыдылгазын чорудар талазы-биле сорулгалар тодаргайлатынган. Ол шиитпирниң күүселдези хыналда адаанга тургустунган. Конференцияның шиитпириниң күүселдезиниң дугайында айтырыгларны СЭКП хоорокомунуң пленумунга болгаш бюрозунга чугаалашкан. Ажыл ажыктыг түңнелдерни берген. Хоорай чаагайжыдылгазының талазы-биле ажыл ол конференцияның соонда экижээн. 1954—1955 чылдарда Ленин кудумчузун таптап дескилээр ажыл чорутунган. Октябрьская болгаш Кочетов кудумчуларын тротуарлаан. Ленин болгаш Кочетов кудумчуларынга ыяш тарылгазын калбарткан.

1954 чылда СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш облкүүском хоорайның электри станциязын чаарты септээр дугайында шиитпирни үндүрген. Ынчаарга тудугжулар ол айтырыгга үр үениң дургузунда маргыжып, ажылды саададып турганнар. Шиитпирниң күүселдезин хынаарының чуруму-биле станцияны чаарты септээр дугайында айтырыгны СЭКП хоорокомунуң бюрозунга чугаалашкан. Партия обкомунуң болгаш облкүүскомунуң шиитпириниң күүселдезин саададып турган эштер Скрябиков биле Воробьев оларны буруу шаап берген болгаш сагындырган. Хоорком бюрозунуң алган хемчеглериниң соонда электри станциязының чаарты септелгези доозулган. Станцияга чаа тудуушкунну база чоруткан. «Грамм-6» деп ийи локомобиль немей тургустунган.

Партияның Төп Комитединиң айтыышкынын удуртулга болдургаш, СЭКП хоорокому сөөлгү үеде хөй санныг янзы-бүрү хуралдар чыыр чорукту эвээжедириниң хемчеглерин алган. Хоорокомунуң пленуму үш ай иштинде бир удаа, бюроның хуралдары айда 2—3 удаа болуп турар. Оларга чугаалажып турар айтырыгларның саны кызырылган. Бистиң ону ынчаар кылганывыс болза, аппараттың ажылдакчылары партия организацияларынга үргүлчү баар, шиитпирлерниң күүселдезин хынаар болгаш организастаар арганы хандырган.

Ынчалза-даа СЭКП хоорокомунуң бюрозунуң болгаш аппарадының шиитпирлер күүселдезин хынаар талазы-биле ажылында улуг четпестер барын айтыры чугула. Ылангыя шиитпирлерни үндүргеш, ооң күүселдезиниң дугайын уттуптар таварылгалар бар. Ооң ужурунда чамдык шиитпирлер күүселде чок артып турар.

Бо чылдың июльда хоорокомунуң бюрозу «хоорайда күш-культура болгаш спорт ажылының байдалының дугайын» чугаалашкан. Ол талазы-биле хүлээп алган шиитпирниң күүселдезин организастаар ажылды партия хоорокомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи (эргелекчизи эш Поляков) багай чоруткан. Ол шиитпирни чамдык парторганизациялар боттарының хуралдарынга безин чугаалашпаан. Күүселдениң хыналдазы четпес чорутунганының түңнелинде күш-культура болгаш спорт ажылы хоорайда ам-даа экиживээн.

Бо чылдың апрельде школаларның комсомол болгаш пионер организацияларынга ВЛКСМ хоорокомунуң удуртулгазын күштелдирериниң дугайында шиитпир хүлээп алдынган. Ооң соонда хыналда чорутунмаан. ВЛКСМ хоорокому (секретары эш Серов) школаларның комсомол болгаш пионер организацияларынга удуртулганы экижитпээн. Хөй-хөй комсомол, пионер организациялары багай ажылдап турарлар. Бо өөредилге чылының бирги улуунда школачылардан 145 комсомолчулар, 316 пионерлер багай демдектерлиг болган.

Партия хоорокомунуң бюрозу, килдистери чамдыкта шиитпирлерниң күүселдезин дыка хожудаашкынныг хынап турар. Хоорайның сески партия конференциязының шиитпирин ёзугаар 1954 чылдың төнчүзүнге чедир хоорайга харугда 24—24 кижи кирер 2 чунар бажыңны тудар ужурлуг турган. Ол дугайында тулуг организацияларындан негелдени партия хоорокому кошкаткан болгаш оларның удуртукчуларының ажыл саададып турар чурум чок чоруу-биле эптежип турган. Чунар бажыңнарның бирээзи чогуур хуусаадан бир чыл соңгаар ажылгалга кирген, а хоорбомхозтуң (эргелекчизи эш Лощенко) тудуп турары чунар бажың ам-даа бүрүн туттунмаан.

Шиитпирлерниң күүселдезинге хыналда үзүктелиишкинниг эвес, а доктаамал чорутунар ужурлуг. Хоорком бюрозунуң болгаш ооң килдистериниң ажылының практиказы ындыг эвес болуп турар. Күүселдениң хыналдазы колдуунда-ла айтырыгларны пленумга, бюрога чугаалажыр апарган таварылгада чорутунуп келген. Хоорокомнуң секретарьлары бистер боттарывыс күүселдениң хыналдазын чорударынга эвээш киржип келген бис. Ындыг четпестерни моон соңгаар болдурбас ужурлуг бис.

Шиитпирлер күүселдезин хынаар ажыл партия эге организацияларында база-да экиживейн турар. Областың культура эргелелиниң коллективинде партия эге организациязы бүдүн чыл дургузунда партия хуралын 10 катап чыылдырып, анаа 15 айтырыгларны чугаалашкан. Айтырыг санында-ла шиитпирлерни хүлээп ап турган. Ол шиитпирлерниң хөй кезии күүсетинмээн деп отчёт-соңгулдалыг хуралга коммунистер шүгүмчүлеп турганнар.

Шиитпирлер хүлээп алырын ёзу бадылдаалап көөр, оларның күүселдезин чедип алыр дээш демисел чорутпас чорук партия ажылынга хоралыг дээрзин уттуп болбас. Эренгей шиитпирлер үндүрери кымга-даа ажык бербес. Ындыг телээде, шиитпирлер тодаргай болур, кым, кажан, чүнү кылырын айыткан турар ужурлуг.

Хоовкомхозтуң партия организациязы хурал санынга-ла бот-боттарындан ылгашпас шиитпирлерни хүлээп ап турар. Ол болза, херек кырында организастыг ажылдың четпезиниң херечизи болур.

Культура эргелелиниң парторганизациязы хуралынга «аппаратта күш-ажылдың сагылга-чурумунуң дугайында» айтырыгны чугаалашкаш, хүлээп алган шиитпириниң чедиги пунктузунга мынчаар бижээн: «культура эргелелиниң болгаш ооң чагыргазында албан черлериниң ажылдакчыларының аразынга артык шуугаашкыннарны, ажынып-хорадажыр чоруктарны болдурбас». Ол-ла шиитпирде сургакчылаанда бодун эки ап чоруур», «ажылга озалдавас» деп бижигилээн. Шак ынчаар эренгей болгаш багай бижээн шиитпир аппараттың ажылын экижидеринге кандыг-даа дуза чок дээрзи билдингир.

Шиитпирлерниң күүселдезин хынаары болгаш организастаары — партия ажылында кол чүүл болур. Ол болза, ажыл-агый, культура тургузуушкунунга партийжи удуртулганың деңнелин улам бедидер, ажылдакчыларны бедик сагылга-чурумнуг болгаш ажылга харысалгалыг болур чорукка кижизидер.

П. КИСЕЛЕВ,
СЭКП Кызыл хоорокомунуң секретары.

Мурнакчыларга деңнежиңер!

Тываның эң эки кижилери—областың Хүндүлел самбыразында

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чыл оюн холбаштыр СЭКП-ниң Кызыл хоорай комитединиң болгаш хоорайның күүсекчи комитединиң, СЭКП райкомнарының болгаш райкүүскомнарының киирип келгенин ёзугаар, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шиитпири-биле социалистиг чарышка чедип алган күш-ажылчы чедиишкиннери дээш областың Хүндүлел самбыразында эң эки бүдүрүлгелерни, бригадаларны болгаш мурнакчыларны киирген:

1. **Шагаан-Арыг МТС-тиң № 1 комсомолчу-аныяктарның трактор бригадазы** (бригадири эш **И. И. Золотухин**).

2. **Чаа-Хөл МТС-тиң № 1 комсомолчу-аныяктарның трактор бригадазы** (бригадир эш **М. Д. Чылбак**).

3. **Каа-Хем районнуң Хрущев аттыг колхозунуң тудуг бригадазы** (бригадир эш **С. А. Седен**).

4. **Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозу** (колхоз даргазы эш **А. Д. Шаалы**, парторганизациязының секретары эш **М. У. Тыртык**).

5. **Бии-Хем МТС-тиң № 8 трактор бригадазы** (бригадир эш **А. П. Бызов**).

6. **Бай-Хаак МТС-тиң № 1 комсомолчу-аныяктарның трактор бригадазы** (бригадири эш **А. А. Ермолаев**).

7. **Балгазын МТС-тиң № 1 комсомолчу-аныяктарның трактор бригадазы** (бригадири эш **А. В. Шелепов**).

8. **Типографияның линотипистериниң бригадазы** (бригадири эш **А. А. Королева**).

9. **Бии-Хем МТС** (директору эш **Г. С. Балабанов**, партбюрозунуң секретары эш **А. И. Елизаров**, ажылчын комитединиң даргазы эш **А. В. Ткаченко**).

10. **Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң сүт-бараан фермазы** (СБФ-ниң эргелекчизи эш **П. Е. Фунтикова**).

11. **Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң Марачёвкада сүт-бараан фермазы** (улуг саанчызы эш **Т. П. Шумова**).

12. **Кызыл районнуң «Х Улуг хурал» колхозу** (колхоз даргазы эш **Дежнев**, парторганизациязының секретары эш **Семис-оол**).

13. **Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозу** (колхоз даргазы эш **А. П. Глотов**, парторганизациязының секретары эш **К. Натпит-оол**).

14. **Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозу** (колхоз даргазы эш **П. В. Астафьев**, парторганизациязының секретары эш **О. Серенмаа**).

15. **Ыяш заводунуң коллективи** (директору эш **П. Ф. Кондауров**, парторганизациязының секретары эш **Н. К. Попов**).

16. **Харылзааның транспорт конторазының коллективи** (начальниги эш **В. И. Каракулов**, парторганизациязының секретары эш **Н. М. Петров**).

17. **Экспедицияның автобазазының коллективи** (начальниги эш **Н. Н. Макаренко**, парторганизациязының секретары эш **Н. А. Беляшов**).

18. **Кызыл-Мажалыктың АТК-зы** (начальниги эш **И. И. Зандеев**, парторганизациязының секретары эш **Н. К. Дворков**, профэвилел комитединиң даргазы эш **Л. Т. Степанишин**).

БИИ-ХЕМ РАЙОН

1. **Матюхов** Владимир Иванович, Бии-Хем МТС-тиң тракторизи.

2. **Осипов** Игнатий Григорьевич, Бии-Хем МТС-тиң комбайнери.

3. **Коровина** Анна Митрофановна, «Кызыл тараачын» колхозтуң хаван ажаакчызы.

КЫЗЫЛ РАЙОН

4. **Тимченко** Василий Ильич, «Элегес» шахтазының ажылчыны.

5. **Бауман** Карл Антонович, «Кызыл хавак» шахтазының казыкчызы.

6. **Серенмаа** Байкара Кожагаровна, «Х Улуг хурал» колхозтуң саанчызы.

7. **Марченко** Георгий Петрович, Кызыл МТС-тиң тракторизи.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

8. **Копанев** Алексей Нефедович, Чадаана МТС-тиң комбайнери.

9. **Виноградова** Нина Дмитриевна, Шеми сумузунда медпункт эргелекчизи.

10. **Березицкий** Владимир Андреевич, Чадаана МТС-тиң тракторизи.

11. **Ольгин** Георгий Федорович, Чадаана МТС-тиң чолаачызы.

12. **Сандык** Моңгуш Саспыкович, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу.

13. **Тартурей** Доңгак Шавыраевич, «Кызыл тараачын» колхозтуң суггарыкчызы.

14. **Колчин** Иван Федотович, Чадаана МТС-тиң тракторизи.

15. **Сат** Сандан Чыдымбуевич, «Кызыл тараачын» колхозтуң бызанчызы.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

16. **Бондарев** Семен Афанасьевич, Шагаан-Арыг МТС-тиң комбайнери.

17. **Золотухин** Игнат Иванович, Шагаан-Арыг МТС-тиң № 1 трактор бригадазының бригадири.

18. **Князев** Михаил Васильевич, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының чазаныкчызы.

19. **Тюлюш** Валентина Сарыгламаевна, «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң саанчызы.

20. **Килина** Елена Матвеевна, «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң саанчызы.

21. **Марьясов** Иван Елизарович, Шагаан-Арыг райүлетпүр комбинадының ыяш дилдирикчизи.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОН

22. **Дыйгыр-оол** Салчак Херелович, Бай-Тайга МТС-тиң тракторизи.

23. **Тюлюш** Иргит Конга, Молотов аттыг колхозтуң хойжузу.

24. **Иргит** Чыргал Самраевич, Сталин аттыг колхозтуң хойжузу.

25. **Сендажы** Моңгуш Оруспаевна, Тээлиниң район эмнелгезиниң медсестразы.

26. **Даваа Х.** Чиңге-Каът приискиниң участок мастери.

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

27. **Шеголев** Иван Ефимович, Кызылдың ыяш заводунуң ыяш чуукчуларының бригадири.

28. **Пристенский** Даниил Гаврилович, Кызылдың алгы заводунуң кидис ейер цехиниң чуукчулар бригадири.

29. **Стрельников** Николай Иванович, Кызылдың мебель фабриказының чазаныкчызы.

30. **Михайлова** Надежда Терентьевна, Кызылдың дааранылга комбинадының херээженнерниң даштыкы хевиниң мастери.

31. **Ярлыков** Константин Семенович, Кызылдың хоорай электростанциязының септелге талазы-биле мастери.

32. **Гаврилова** Мария Николаевна, «Заготзернонуң» Кызылда реалбазазының ажылчыны.

33. **Пилипчук** Николай Иванович, экспедицияның төп автобазазының чолаачызы.

34. **Павлов** Аким Трифонович, харылзаа эргелелиниң транспорт конторазының чолаачызы.

35. **Ананин** Григорий Пахомович, Кызылдың бирги чүък АТК-зының чолаачызы.

36. **Чумарин** Андрей Иванович, Кызылдың приисК эргелелиниң транспорт конторазының чолаачызы.

37. **Антонов** Михаил Агафонович, «Совхозтранстың» автобазазының чолаачызы.

38. **Рязанов** Иван Григорьевич, № 65 машина-орук станциязының тракторист-скреперистизи.

39. **Пузанова** Зинаида Афанасьевна, Кызыл хоорайның харылзаа конторазының почтачызы.

40. **Калзаң** Оюн Агбанович, «Тыва тудуг» трестизиниң дашчызы.

41. **Евсиенко** Ирина Васильевна, Кызыл хоорайның коммунал ажыл-агый чериниң чаагайжыдылга конторазының ажылчыны.

42. **Онищенко** Агриппина Маркеловна, № 7 школаның башкызы.

43. **Салова** Людмила Ананьевна, Кызылдың уруглар консультациязының эмчи-педиатры.

44. **Зябрева** Фаина Назаровна, № 9 школаның башкызы.

ӨВҮР РАЙОН

45. **Серен-оол** Седип Базырович, «Торгалыг» колхозтуң хойжузу.

46. **Ооланай** Моңгуш Сонамович, «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу.

47. **Дагаа** Моңгуш Шырбановна, «Коммунизмче орук» колхозтуң саанчызы.

48. **Докпанай** Моңгуш Осуровна, «Торгалыг» колхозтуң саанчызы.

49. **Бюрбюжап** Моңгуш Чадаевич, «Коммунизмче орук» колхозтуң чылгычызы.

50. **Камаева** Валентина Ивановна, Өвүр районнуң эмнелгезиниң уруглар эмчизи.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОН

51. **Деге** Ондар Дамчытоолович, Сүт-Хөл МТС-тиң тракторизи.

52. **Хандыва** Ооржак Дамбыйооловна, Жданов аттыг колхозтуң саанчызы.

53. **Сүгежик** Моңгуш Кызылооловна, Калинин аттыг колхозтуң хойжузу.

54. **Потехина** Галина Васильевна, Сүг-Аксының ортумак школазының башкызы.

ТАНДЫ РАЙОН

55. **Шелепов** Александр Васильевич, Балгазын МТС-тиң № 2 трактор бригадазының бригадири.

56. **Санкина** Меланья Антоновна, «Элегес» совхозтуң хаван ажаакчызы.

57. **Оюн** Клара Чөптүжевна, «Элегес» совхозтуң саанчызы.

58. **Залуцкая** Мария Аркадьевна, «Кызыл партизан» колхозтуң хаван ажаакчызы.

59. **Шведова** Татьяна Алексеевна, «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң саанчызы.

60. **Шумова** Мария Павловна «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң саанчызы.

ЭРЗИН РАЙОН

61. **Сагаачы** Долзат, «Кызыл сылдыс» колхозтуң саанчызы.

62. **Санчаа** Чыргал Сурусович, Эрзин райпозунуң садыгжызы.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

63. **Коданбай** Паппа Адавастаевна, Калинин аттыг колхозтуң хойжузу.

64. **Яма-Саар** Соян Тадаевна, Сталин аттыг колхозтуң саанчызы.

65. **Шойдак** Иван Теспиевич, Калинин аттыг колхозтуң тудугжузу.

66. **Соян** Даваа Сонгаевич, Сталин аттыг колхозтуң хойжузу.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

67. **Начын** Куулар Бара-Хөө, Кызыл-Мажалык МТС-тиң бригадири.

68. **Толзат** Хертек Прискиновна, Кызыл-Мажалык ортумак школазының башкызы.

ТОЖУ РАЙОН

69. **Крылов** Павел Ильич, Сыстыг-Хемниң ыяш участогунуң лоцманы.

70. **Бараан** Толбажык Дондупович, «Совет Тыва» колхозтуң аңчызы.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОН

71. **Хертек** Сотнам Севенович, Чаа-Хөл МТС-тиң тракторизи.

72. **Дәтчат-оол** Таниил Шойданович, Чаа-Хөл МТС-тиң тракторизи.

73. **Моңгуш** Чокпак Токпаевна, Чаа-Хөл МТС-тиң трактор бригадазының бригадири.

74. **Шантар** Александр Чюльдукоолович, Чаа-Хөл МТС-тиң комбайнери.

КАА-ХЕМ РАЙОН

75. **Позднянов** Василий Маркович, Бүрениң ыяш участогунуң лоцманы.

76. **Чепрасов** Степан Максимович, Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнери.

77. **Дюльзюкей** Федор Чымба, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу.

78. **Тунмакай** Мария Хозумновна, «Кызыл тук» колхозтуң саанчызы.

79. **Пашенко** Валентин Гаврилович, Сарыг-Сеп МТС-тиң директору.

80. **Леонов** Владимир Ибанович, Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнери.

81. **Хлебникова** Мария Васильевна, «Кызыл тук» колхозтуң саанчызы.

Көскү агитацияны бедик деңнелче

Партияның көскү агитациязының чугула хевирлериниң бирээзи болур хана солуннар болгаш агитхуудустар Сүт-Хөл районнуң элээн хөй колхозтарының партия организацияларында доктаамал үнүп, колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының дуржулгазын нептередиринге, ажылдың четпестерин илередип узуткаарынга улуг рольду ойнап турар.

Районнуң Киров аттыг колхозунуң партия организациязының болгаш колхоз баштаар чериниң органы хана солун үзүктел чок доктаамал үнүп келген, ооң дугаар бүрүзүнге колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының дуржулгазы, колхозчуларның күш-ажылчы чедиишкиннери үргүлчү чырытынып, ол ышкаш ажылдың четпестерин илереткен шүгүмчүлелдиг материалдар ол хана солуннуң арнынга эвээш эвес бижитинип турар. Колхозтуң тараажылары эштер Серет-оол болгаш Чадан-оол олар 72 га шөлге тараан кызылдаштың гектар бүрүзүнден 25 центнер дүжүттү кандыг арга-биле бо чылын өстүрүп, ажаап алганын, колхозчу малчыннар эштер Доржу, Диңц-Кара, саанчылар Чылбак, Сереңмаа олар малдың чаш төлүн канчаар менди камгалап алганын, инектен сүт саалдазын кандыг арга-биле бедиткенин хана солунда тодаргай бижип чырыткан.

«Сталинчи орук» колхозта партия организациязының база колхоз баштаар чериниң органы хана солунунга колхоз бүдүрүлгезиниң айтырыглары, мурнакчыларның дуржулгазы сөөлгү үеде эвээш эвес чырытынып, четпестерниң шүгүмчүлелдери удаа-дараа бижитинип турар ужурунда, ол хана солун колхозтуң амыдыралынга дыка улуг рольду ойнап турар апарган. Колхозтуң мурнакчы саанчылары эштер О. Көпеек, С. Чолдак-Кара оларның ажылының дуржулгазын хана солун эки нептередип чырыткан түңнелинде, колхозтуң өске саанчылары ол мурнакчыларның үлегерин ап, сүттү саап алырының талазы-биле эки көргүзүглерни чедип алганнар.

Ындыг болза-даа, чамдык колхозтарның партия организацияларының секретарьлары партияның көскү агитация ажылының чугула хевирлериниң бирээзи болур хана солуннарны ам-даа чедир үнелеп көрбейн турарлар. Ооң ужурунда районнуң Калинин аттыг, Жданов аттыг колхозтарында хана солуннар сөөлгү 3 айларның иштинде чаңгыс-даа удаа үнмээн. Ылангыя, Калинин аттыг колхозтуң партия организациязының секретары турган эш Бызытпаа көскү агитацияның ажылын барык удуртпайн келгениниң ужурунда ында хүндүлел база көргүзүг самбыралары ажыглатынмайн турган.

Партияның көскү агитациязының чугула хевирлери болур хана солуннарны, агитхуудустарны болгаш хүндүлел база көргүзүг самбыраларын бүрүн ажыглаары чугула.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Колхозчулар ортузунда парлалга тарадылгазы

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозта партия болгаш комсомол организациялары колхозчу массаларның ортузунда парлалга тарадылгазын чаа чылга уткуштур организастыг чорудуп турар.

Төп, область база район солуннарының чагылгазы колхозка эгелээнинден бээр кыска хуусааның иштинде колхозчулар 400 ажыг кезек солуннарны колдуунда чыл хуусааларлыг кылдыр чагып алганнар. Колхозчулар ортузунга парлалга тарадылгазының ажылынга комсомол организациязының секретары эш Кошкар-оол, мал фермаларының эргелекчилери эштер Н. Көкей, Санчай болгаш активчи эш Төгүс олар идепкейлиг киржип, парлалганың улуг ужур-дузазының дугайында тайылбыр-массалыг ажылдарны колхоз бүдүрүлгезиниң ажыл-ишчилериниң ортузунга хүн-бүрүде чорудуп турарлар.

С. СЕРИН-ООЛ.

Чаартыкчы-токарь

Шагаан-Арыг МТС-тиң токары эш Винокуров «ДИП-300» деп станокта ажылдап, хүн нормазын 230—270 хуу күүседип, продукцияны кончуг эки шынарлыг бүдүрүп үндүрүп турар. Токарь мергежилге 7 кижини ол өөреткен. Мурнунда ооң өөредип каапы токарь эш Стребков кончут эки ажылдааш, областың хүндүлел самбыразында кирген.

Эш Винокуров техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглавышаан, кылыгларның бүдүрүп үндүрүүшкүнүн дүргедедиринче болгаш шынарын экижидеринче угланган элээн каш чаартыкчы үнелиг саналдарны киирген. Мурнунда сеялкаларның, лущильниктерниң дискаларын даш точилабиле бизеп турган, ам эш Винокуров тускай херекселди кылгаш, ооң дузазы-биле дискаларны токарь станокка бизээр апарган, бир дисканы даш точилага 15 минутада бизээр турган болза, ам ону токарь станокка чүгле 8 минутада бизээр болган.

Эш Винокуров токарь станокка зәрилдер баштарын хоюгладып чондурарының херекселин чогаадып кылган. Ооң түңнелинде ол ажылдың чорудулгазында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 3 катап көвүдээн. Эш Винокуров бодунуң ажылының дуржулгазын аныяк токарьлар эштер Дергунов, Неделин оларга дамчыдып бээрин күзеп, ылангыя Совет Армиядан албанын эрттиргеш, оон халашкан солдат эш Астафьевти токарь херээнге өөредип турар. Ажылынга эки көргүзүглерни чедип алган эш Винокуровту дирекция чери МТС-тиң хүндүлел самбыразында киирген.

И. ОЛДЫРЕВ.

Солун чагылгазы

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң кежигүннери 1956 чылдың төп болгаш область солуннарын организастыг чагып ап турарлар. Парлалга чагылгазының ажылы бо чылын колхозка элээн саадап эгелээн-даа болза, кыска хуусааның иштинде колхозчулар 186 кезек солуннарны чагып алганнар. Ылангыя эштер Балчыйоол, Чанчы, Бегзи болгаш өске-даа колхозчулар боттарынга 4—5 чүүл солуннарны чагып алган.

Область солуннарының иштинден «Шын», «Тываның Аныяктары» солуннарны колхозчулар массалыы-биле чагып ап турарлар. Солуннарның болгаш журналдарның чагылгазы колхозта үргүлчүлеп турар.

А. СУНДУЙ.

Областың казар байлактарын чоңга бараан болдурар

Тыва область үнелиг казымалдар-биле дыка байлак. Ол чорук Тывага үлетпүрнү чедиишкинниг хөгжүдер арганы берип турар. Үлетпүрнү хөгжүдери областың ажылчы чоннарының культуразын болгаш материалдыг чаагай байдалын улам экижидер, көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүрер арганы бээр.

Тываны Сибирьниң демир орук магистралы-биле харылзаштырар демир орук тудуушкуну, Енисейге гидроэлектростанцияларны тудары, Енисейниң суг оруун ажыглаары дээн ышкаш чугула айтырыглар, цемент, шифер, чугай бүдүрер заводтарны тургузары бисте аар үлетпүрнү сайзырадырын негеп турар.

Хөмүр даштың улуг курлавырларының бары Тывага металлургия үлетпүрүн хөгжүдеринге улуг рольдуг. Бисте металлургияга таарымчалыг болуп турар кывыычал хөмүр даштың бедик шынарлыг эвээш эвес курлавыры база бар. Хөмүр дашты Тывага шаандан тура-ла эзилдириилгеге ажыглап турган. Хөмүр дашты шаанда казып, ону чес-хола болгаш руда эзилдиреринге ажыглап турган артынчылары — «демир мыяаның» торланчы, бузундулары областың хөй-хөй районнарында ам-даа тавarжып турары ховар эвес.

Чижээ, Таңды районнуң Межегейде хөмүр даш чыдар черни шинчилеп турда чер иштинче каш он метр ханы кире оерген шаандагы хөмүр даш казып турган чер тывылган. Ында шахта быжыглап турган ирик адагаштар бар болган. Шаанда руда ажылдап кылып турган ис Хову-Аксындан, Эзун-Ойдан, Берт-Ойдан болгаш өске-даа черлерден тывылган.

Хөмүр даш улус ажыл-агыйынга болгаш амыдыралга канчаар-даа аажок улуг үнелиг. Ону одаарындан аңгыда электроэнергия ажылдап кылырынга, пароходтарга болгаш паровозтарга база ажыглап, оон бензин, керосин, газ бүдүрүп, ванилин, сахарин, спирт, эфирлиг үс, бүдүк, частыр чүүлдерни болгаш он-он өске-даа чугула чүвелерни сайзырадып ап турар. Хөмүр дашты ам дээрезинде чүгле одалга болгаш электроэнергияны ажылдап кылырынга ажыглап турар. Ынчаарга Шагаан-Арыг, Чадаана, Чаа-Хөл дээн ышкаш районнар төптери хөмүр даштыг черлерин ажыглавайн, улуг өртектиг ыяшты одап, ээргаыяштың үнелиг байлаан узуткап турар. Хөмүр даштың бисте бары келир үеде кандыг-даа даг-металлургия үлетпүрүнүң хөмүр дашка негелдезин хандырып шыдаар, а демир орук бар апаарга ону областан дашкаар үндүр сөөртүр арганы берип турар.

Кан болгаш шой эзилдиреринге, тодаргайлаарга кара металлургияны хөгжүдеринге демир рудазы чугула негетинер. Ам үеде областың девискээринде демир рудазы бар элээн хөй черлер тывылган. Бар руда шынар талазы-биле улуг үнелелди алган. Обласа тывылган демир рудазының кол четпес чүвези болза, ында бар демирниң хуузунуң ындыг кончуг хөй эвезинде болгаш курлавыр талазы-биле улуг эвезинде болур. Ынчангаш сорулга болза, демир рудазы бар чаа черлерни шинчилеп тывар ажылды күштелдирери болур.

Обласка үлетпүрнү хөгжүдеринге өңнүг металл онза улуг ужур-дузалыг. Өңнүг металлургия үлетпүрүн организастаарынга минералдыг чиг-эт базазы бисте тургустунган деп чугаалап болур. Чес-хола, коргулчун, цинк, кобальт, молибден, мөңгүн суу, никель, ак коргулчун, мерий, литий болгаш үнелиг өске-даа өңнүг металлдар чүгле шинчилетинип турар эвес, харын оларның чамдызы үлетпүрге ажыглап болур кылдыр белеткетинген. Үлетпүрнүң машина-тудуушкун, станок тудуушкун, херекселдер тудуушкун ышкаш адырларының дүрген өзүлдези тускай кудулга белеткээринге эргежок чугула болуп турар өңнүг металлга негелдени улгаттырган.

Бо негелдени хандырарынга бистиң область чоокку келир үеде биче эвес рольду ойнаар. Чаа беш чылда обласка эвилелге ужур-дузалыг өңнүг металлдың үштен эвээш эвес бар черлери ажыглалга кирген турар болгаш ийиден эвээш эвес черлерни үлетпүрге шилчидип бээри-биле белеткээр ужурлуг.

Даг-металлургия үлетпүрүн дүрген хөгжүдер талазы-биле областың мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээри чүгле дагжыларның болгаш геологтарның эвес, харын районнар болгаш область организацияларының идепкейлиг болгаш күжениишкинин негеп турар. Үлетпүрнү сайзырадырынга руда эвес казымал байлактар база чугула рольдуг. Руда эвес казымал байлактарга даг дүгү, даг дузу, фосфор, исланд шпат, шил-даш, чугай болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Областың барыын талакы районнарында даг дүгү бар черлер болза Совет Эвилелинде даг дүгү бар эң улуг черлерниң бирээзи. Даг дүгү бар черни шинчилеп көргени база улус ажыл-агыйының ол чиг-этке негелдези ону үлетпүрге дораан ажыглап эгелээриниң айтырыын тургузуп турар. Даг дүгү болза отка өртенмес блоктарны белеткээринге эргежок чугула болуп, тудугнуң индустриалдыг методун нептереткени-биле онза чугула негетинип турар. Мону барымдалааш бисте даг дүгү бар черни чаа беш чылда ажылдап турар бүдүрүлгелерниң санынга кирери көрдүнүп турар.

Областың бодунга болгаш дашкаар үндүр сөөртүрүнге бисте дустуң курлавыры четчир. Ол бодунуң шынар талазы-биле дыка үнелиг. Ону чемге болгаш химиктиг бөлбаазырадып кылырынга ажыглап болур арга бар.

Тывада бар исланд шпат дээр шилдегер минерал оптика үлетпүрүнге кончуг чугула болгаш үнелиг чиг-эт болуп турар. Чоруткан шинчилелдерден алырга исланд шпаттың бар черлери хөй болгаш шынар талазы-биле дыка бедик болуп турар. Ол чорук ону чоокку чылдарда үлетпүрге ажыглаары-биле казып тывар арганың барын айтып турар.

Чугай дажының, мергелдин, дой-довурактың кызыгаар чок хөй курлавырының бары база оларның бар черлерин шинчилеп тывары обласка цемент бүдүрүлгезин тургузар суур бар деп чүвени чугаалап турар. Хоорайлар болгаш суурлар тудуушкунунуң улуг өзүлдези, а ол ышкаш даг-металлургия бүдүрүлгелериниң тудуушкунунуң эгелээри цементиге негелдени дыка улгаттырар. Ол негелдени дашкаартан, өске областардан ап турар цемент хандырып шыдавас. Ындыг болганда цементиниң бисте бар чиг-эдин чөп ажыглап турган болувусту хандырар ужурлуг бис.

Бисте көдээ ажыл-агыйга онза чугула негетинип турар минералдыг удобрениени алырының зол у аргалары база бар. Областа фосфаттыг руданың бары көдээ ажыл-агыйга минералдыг удобрениени четчир санныг берип болурун херечилеп турар. Бойдустуң боду бүткен үнелиг өске-даа казымалдары-биле Тыва кайгамчык байлак деп чүвени бо чамдык чижектерден тодаргай көрүп болур. Ынчалза-даа областа бар байлактар шупту шинчилетинген дээни ол эвес.

Казымал байлактар ам-даа эвээш шинчилетинген. Областың чериниң иштинде чыдар шинчилетинмээн байлактар санап четпес хөй. Сорулга болза, оларны шинчилеп тыварында болгаш оларны чоңга бараан болдурарында. Ажыктыг казымал байлакты шинчилеп тыварынга чурт иштиниң чону биче эвес рольду ойнаан болгаш моон соңгаар-даа ойнаар ужурлуг. Геологтарның ажылынга чурт иштиниң чону улуг дузаны чедирип турар.

Үнелиг байлактарның чыдар черин шинчилеп тыварынга ажылчы чонну, ылангыя тус черниң чонун кииристирери онза чугула. Бо херекке идепкейлиг киржири совет кижилерниң патриотчу хүлээлгези болур ужурлуг.

А. СКРЯБИКОВ.

СТАЛИНО ОБЛАСТЬ

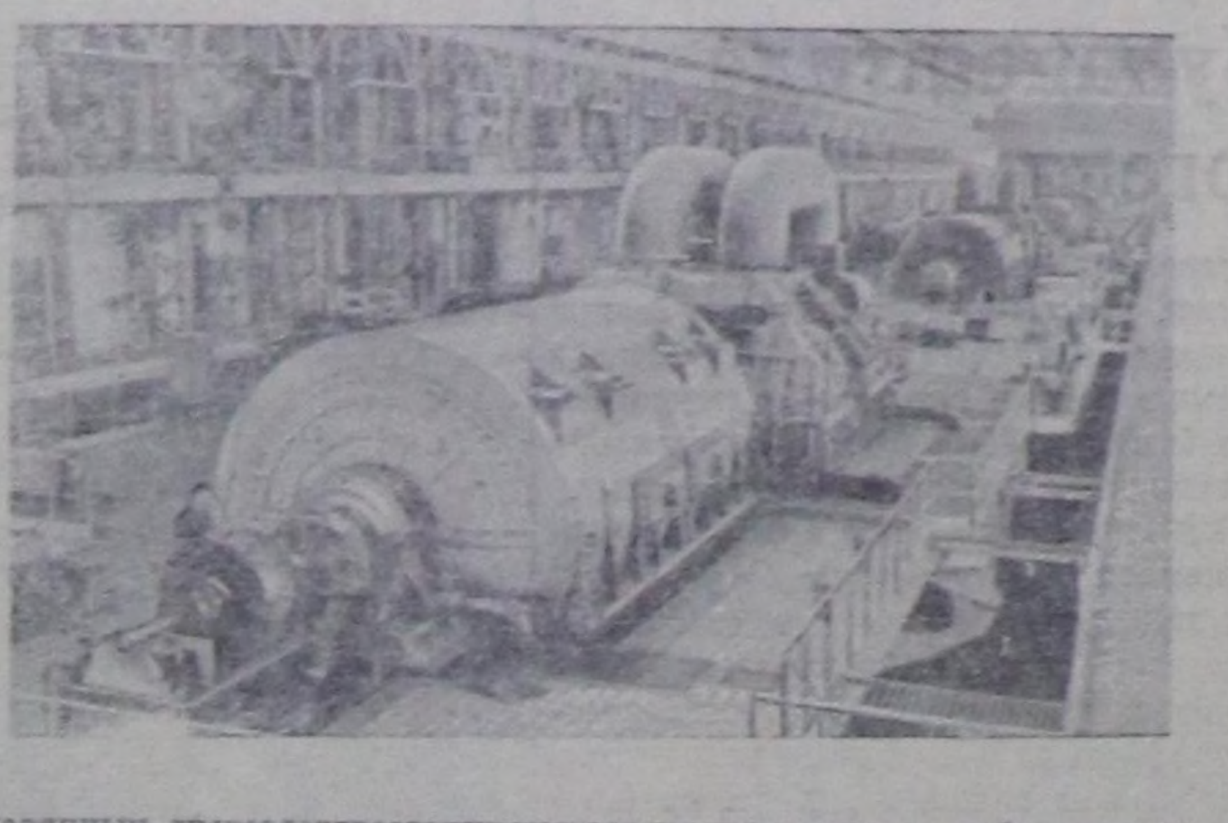

Славянның гидроэлектростанциязының тудуушкунунда турбиналар болгаш ийи котелдарның эптээшкини доозулган.

Чурукта: Славянның гидроэлектростанциязының турбина залы.

Фото С. Гендельманныы. СЭТА-ның фотохрониказы.

Ажыл-ишке ынакшыл

Чадаанада «Искра» колхоз тудуг планын чыл санында чедиишкинниг күүседип келген, оон төвү Бажын-Алаак суурда сөөлгү үеде дыка хөй чаа тудуглар кылдынган. Бо чаагайжыдылганың херээнге 59 харлыг Дембирел, 69 харлыг Дыңмаадаң оларның киржилгези биче эвес болган. Ыяшчыларның улуг назылыглары ол эштер ажылдың бүдүнгүр эки шынары дээш үлегерлиг демисежип турар. Бо чылдың баштайгы он айларында эш Дембирел — 227, эш Дыңмаадаң 144 күш-хүнүн ажылдап алган.

Төрээн колхозунуң улам байлакшылы дээш чүткүлдүг күш-ажыл артель бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларында хайнып турар. Хову ажылының бригадазында 71 харлыг Лопсан 237 күш-хүнүн, 79 харлыг Дүнчүнмей 124 күш-хүнүн ажылдаан. Ол ышкаш малчыннарда 73 харлыг Араптан 182 күш-хүнүн, 70 харлыг Өдербей 131 күш-хүнүн ажылдап алган.

Х. ТОРЖУ.

◆

Үрезинни пландан ажыр урган

Кызыл районнуң колхозтары келир чылдың тарылгазынга үрезин уруушкунун планындан ажыр күүсеткен. Тараа культураларының бир муң ажыг центнер үрезинни «ОС-3» деп тараа арыглаар машинага арыглатынган. Колхозчулар ол үрезинни кургаткаш, складта урган.

«Совет Тыва» колхоз 800 центнер кызылтас үрезинин урар турган, ам 1910 центнер «Мильтурум-553» деп эки сорттуг кызылтас үрезинин урун алган. «Х Улуг хурал», «Тиилелге», Чкалов аттыг колхозтар үрезин уруушкунунуң планын ажыр күүсеткен.

«ТАРН XII Улуг Хуралы» колхоз —75 тонна, «Бай-Хөм» колхоз—50 тонна картофель үрезинин белеткээн.

Х. СОТПА.

◆

Партийжи өөредилгениң бөлгүмүнде

Чөөн-Хемчиктиң Калинин аттыг колхозта СЭКП төөгүзүн өөренир бөлгүмнүң дыңнакчылары СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң төөгүлүг материалдарын улуг сонуургал-биле өөренип дооскаңнар.

Оон-биле чергелештир, улустар аразының байдалының дугайында беседаларны дыңнакчыларга кылып берип турар.

Бөлгүмнүң дыңнакчылары өөредилгеге эргежок чугула херекселдер-биле хандыртынган, кичээлдер болур черни эптиг кылдыр таарыштыр тургускан. Кичээл бүрүзүнге дыңнакчыларның хөй нуруузу келип турар. Дыңнакчылар эштер Шагдыр, Дакпай, Шөмбүлдей олар кичээлдерге озалдавайн келип турар болгаш хамаарышкан темаларның аайы-биле конспектилерни кылып, дараазындагы кичээлдерге эки белеткенип ап турарлар.

Оон-биле чергелештир бөлгүмнүң ажылында эвээш эвес четпестер бар, чижээ, чамдык Севээн, Парыңмаа ышкаш дыңнакчылар кичээлдерге чүгле ийи-ийи катап келгеннер. Ынчангаш бөлгүмнүң ажылының организастыг деңнелин бедидеринче кичээнгей салыры чугула.

Пропагандист **М. ХУРАГАН-ООЛ.**

Колхозтуң хой фермазында

Малдың өзери оон чаш төлүн менди алырындан, ажаалда хайгааралды экижиткениңден хамааржыр. Кызыл районда «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң хой фермазының ажылдакчылары бо чылын төрүттүнген 1283 анай, хураганны шуптузун доруктуруп алган. Оон уламындан ферма мал өстүрериниң күрүне планын 102 хуу күүсеткен.

Колхоз баштаар чери болгаш партия организациязы ниитиниң мал ажылынче кичээнгейни улам күштелдирип турар. Ферманы мергежилдиг малчыннар-биле четчелеп быжыглаар, оларның билиин бедидер, ажылга харысалгазын улгаттырар талазы-биле хемчеглер алдынып турар. Ферманың үр чылда ажылдаан дуржулгалыг кадарчызы эш Бугалдай бодунуң кодanында хоюн менди өстүрүп, чайгы семиртилгени болгаш кыштагладыышкынны чыл бүрү эки организастап турар. Оон хойларының бирээзи-ле бо чылын ортумаа-биле 2 килограмм (пландан 100 грамм ажыг) дүктү берген, ол ышкаш төрээн 230 хойларның 242 хураганнары ам улуг хойлар болган.

Ферманың коллективи найыралдыг-биле ниити сорулганы чедип алыры дээш демниг ажылдап турар. Партияның чээрбиги съездизинге уткуштур калбарган социалистиг чарыш малчыннарны улам соруп кииргeн. Төрээн 440 хоюндан 462 хураганнарны өстүрген, хой бүрүзүнден 1,8 килограмм дүк алыр дээниң 1,9 килограмм кылдыр алган Ч. Куулар ышкаш мурнакчыларны фермадан хөйнү демдеглеп болур. Малдың чайгы болгаш кышкы ажаалдазын шын организастаарынга мал эмчизи Доранин, зоотехник Плеханова оларның киржилгези биче эвес. Ыраккы мал участоктарын олар үргүлчү эргип, таныштырга ажылын чорудуп, мурнакчыларның дуржулгазын өскелерге чугаалап берип турар.

Ферманың ажылдакчылары мал чеми белеткеп алырынга чугула кичээнгейни салып база бо чылын кыштагладыышкынга белеткелин багай эвес организастаан. Эрги 7 кыштагларда кажааларның септелгезин чайын-на кылып алган, бо чылын узуну 44 метр, дооразы 9 метр чаа кажааны база немей туткан, кышка өске-даа белеткелдери хынамчалыг.

Малдың уксаазын экижитпишаан, оон продуктулуун бедидер дугайында ферманың коллективи күжениишкинниг ажылдап турар. Эрткен чылын колхозтуң садып алганы алтайның нарын дүктүг хову уксаалыг 5 кошкарларны ферма чээ ажыглап турар. Баштайгы чылында эдержилгеден бо чазын 80 хайнак хураганнар алдынган, а бо чылын хойну тарып боозадырын планнаан, ол ажылды ферма ноябрь 5-те организастыг эгелээн, ам чедиишкинниг чорып турар.

А. ДОРЖУ.

Кызыл МТС-тиң механизаторларында

Механизаторлар келир чылдың тарылгазынга белеткел кылдыр 2614 гектар чайгы, 2300 гектар күскү чер андарылгазын чоруткан, чайгы, күскү чер андарылгазының планындан ажыр 465 гектар чер андартынган.

Машина-трактор станциязы бо чылын элээн хөй тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның чаа машиналарын алган. Боттарының мергежилин бедидип турар механизатор кадрлар чыл келген тудумна немежип турар. Комбайнер эш Холош дүжүт ажаап алыышкынының үезинде «С-4» деп боду чоруур комбайн-биле ийи чартык норманы күүседип, 1 тонна 359 килограмм кывар чүүлдү камнап алган. Тракторист эш Шаудинов «У-2» трактор-биле сезонда 1542 гектар чымчак черни андарган. Трактор ажылдарының чыл планын ажыр күүсеткен механизаторлар эвээш эвес. Механизаторлар тракторлар септелгезин дүргедедир дээш ол ажылче кичээнгейин угландырган.

Агроном **Е. СКОРОСПЕШКИНА.**

Колхозтуң кыштагларында

Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхоз мал кыштагладыышкынынга белеткелин организастыг чоруткан. Мал чемнинге 1441 тонна сигенни, 820 тонна силосту болгаш 68 тонна саванны чогуур өйүнде белеткеп алган. Ол ышкаш кыштагларны четчелеп чылыглаар, чаа кажаалар немей тудар ажылды база чедиишкинниг чоруткан.

Колхозтуң сүт-бараан фермазының Арыг-Бажында кылып дооскан узуну 84 метр, дооразы 10 метр чаа кажаазы дыка эки, аңаа 100 инекти тургузу азырар. Оон чанында сиген, силос болгаш өске-даа чемнерни белеткээн, ында автосугарылда болгаш малга чем ылбырадыр хайындырып белеткээр дерилгени база тургузуп турар.

Амгы үеде колхозтуң шупту малы кыштагларынче көжүртүнген, оон иштинде шээр мал 10 кезек кыштагларже чорутунган. Ниитиниң малын хүр чыл ажырары-биле малчыннар тодаргай хүлээлгелерни алган. Ол болза, партияның XX съездизинге малчыннарның күш-ажылчы белээ болур.

Х. ТОРЖУ.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

ГЕРМАН АЙТЫРЫГНЫ НЕМЕЦТЕРНИҢ БОТТАРЫ ЧОКТА ШИИТПИРЛЕП БОЛБАС

Францияның, Англияның, Совет Эвилелиниң болгаш АКШ-тың даштыкы херектер министрлери Женева чөвүлел хуралының хүн айтырыының бирги чүүлүн — Европаның айыыл чок чоруунуң болгаш Германияның дугайын чугаалап турунда, барыын талакы үш күрүнелерниң талазындан герман айтырыгны бирги чергеге кииргеш, ону чүгле ниити-герман соңгулдалар дугайында айтырыг болдурар деп оралдажып турары шуут тодаргайы-биле илерээн. Дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының директиваларын ёзугаар бирги чергеге турар ужурлуг Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыгны барыын талакы дипломаттар барык-ла херекке албазын оралдажып турарлар.

Женевада болуп турар чөвүлел хуралда барыын талакы үш күрүнелерниң төлээлекчилери кержээниң кады кылган төлевилелин кииргeн болгай. Ол төлевилелди ап көөрге, каттышкан Германияны соңгу-атлантика блогунга болгаш барыын-европа эвилелинге киирер дугайында айтырыгга олар Европаның айыыл чогунуң дугайында айтырыгны чагыртып турар. «Манчестер гардиан» деп англи солуннуң бо талазы-биле бижээни: «Ынчангаш барыын талакы күрүнелер болза, Германияны катап каттыштырары оларның оруу-биле болур деп шуут бадыткап турарлар».

Дөрт министрлерниң Женева чөвүлел хуралында совет төлээлер болза, герман айтырыгны шиитпирлээри Европаның айыыл чок чоруунуң идегелдиг системазын тургузары-биле үзүлбес харылзаалыг деп чүвени болгаш катап каттышкан Германия милитаризмге чөөкшулашпас болгаш тайбыңга ынакшылдыг, демократтыг күрүне кылдыр хөгжүүр ужурлуг деп чүвени чайгылыш чокка барымдаалап турар. Катап каттыжыышкынның сорулгазын чиңгедир төлээде, Герман Демократтыг Республика биле Герман Федералдыг Республиканың аразын чөөкшуладырынга, оларның аразынга кады ажылдажылганы тургузарынга бүгү хемчег-биле дузалаары эргежок чугула.

Дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга Н. А. Булганинниң чугаалааны:

«Бир эвес Германияны катап каттыштырарынче аппар чыдар оруктарның дугайын чугаалаар болза, амгы үеде Германияның ийи кезектериниң аразын чөөкшуладыры, бар туруп турар дүрбүүшкүннерни болгаш дүшкүүрлүг чорукту чайладыры база оларның аразынга кады ажылдажылганың байдалын тургузары ол сорулганы чедип алырынга эң эки идиг болур деп чүвени хүлээп көрбейн барып болбас».

Ындыг турбуже барыын талакы күрүнелерниң төлээлекчилери ындыг чөөкшуладылганың дугайын безин бодавайн турарлар. Каттышкан Штаттар Герман Демократтыг Республиканы хүлээп көрбейн турар болгаш оон-биле ГФР-ниң аразынга шуут харылзааны доктаадырын күзевейн турар деп АКШ-тың күрүне секретары Даллес медеглээн. Ол харылзааны Герман Федералдыг Республиканың чазаа база күзевейн турар. Германияны катап каттыштырарын кады чугаалажыры-биле ийи күрүнелерниң төлээлериниң ужуражыышкынын кылыр дугайында ГДР-ниң чазааның саналдарын ГФР-ниң чазаа каш удаа хүлээп албаан.

Даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралынче чоруткан бодунуң медеглелинге ГДР-ниң чазааның айытканы: «Германияны каттыштырарынга иштики белеткел чүүлдерин базым-базымы-биле тургузар төлээде, Герман Демократтыг Республика биле Федералдыг Республиканың аразынга бот-боттарын билчир чорукту немец улустуң үндезин эрге-ажыктары негеп турар». Ону ёзугаар ГДР-ниң чазаа ниити-герман чөвүлелди тургузар саналды кииргeн. Германияның чаңгыс эвин катап тургузарының эрге-ажыктары дээш, Европаның айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктары дээш ийи герман күрүнелерниң кады ажылдажылгазын кылыр сорулгалыг бүгү күжениишкиннерни ниити-герман чөвүлел таарыштырар ужурлуг.

Женевада дөрт министрлерниң чөвүлел хуралында барыын талакы төлээлекчилер ниити-герман чөвүлели чижектиг органны тургузар дугайында саналды чугаалажырындан ойталаан болгаш оон-биле герман улустуң ёзулуг эрге-ажыктарын херекке албайн турарын көргүскеннер. Оон-биле холбаштыр барыын талакы үш министрлер ГДР-биле ГФР-ниң төлээлекчилериниң саналын чөвүлел хуралга дыңнаар деп совет төлээлерниң саналын шуут хүлээвээнин база демдеглевейн барып болбас.

Герман айтырыгны шиитпирлээринге хамыктың мурнунда немецтер боттары сонуургалдыг деп чүвени көргүскен-даа херээ чок. Ынчалза-даа барыын талакы күрүнелер герман улустуң саналын тооп көөрүн күзевейн турарын Женева чөвүлел хуралга болган саналдар көргүскен.

Ийи күрүнелерни чөөкшуладыр дугайында негелделер чүгле ГДР-де эвес, харын база ГФР-де ам үеде улам-на шыңгыы болуп турар. Федералдыг Республиканың профэвилелдериниң хөй санныг кудуку организациялары, янзы-бүрү бүдүрүлгелерниң ажылчы чоннары, Барыын Германияның чамдык үлетпүр ээлери болгаш политиктиг ажылдакчылары ындыг негелделерни салып турар деп барыын-герман парлалга медээлеп турар. Чижээ, чоокта чаа бундестагтың социал-демократтыг партиядан депутаты Карл Виттрок ГДР-ниң чазаа-биле чугаалажыышкыннар кылырының эргежок чугулазының дугайын шуут медеглээн.

Ындыг хөөннерни херекке албайн барып болбас, ынчангаш Женева чөвүлел хуралында барыын талакы күрүнелерниң төлээлекчилери герман улустуң үнүн дыңнаарын күзевейн база боттуг чоруктан түңнелдер кылбайн тургаш, герман улуска багай байдалын көргүзүп турар.

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралының хүн айтырыының бирги пунктузун чугаалажырын түр соңгаарладып каарга, буржуаз пропаганда Совет Эвилелиниң Женева туружун хөлегеге көргүзерин оралдажып турар болгаш «Женеваның сагыш-сеткилин» чөрчээн деп ону буруудадып турар. Чижээ, Юнайтед Прессиниң корреспондентизиниң Женевадан медээлээни: «Германияны каттыштырарынга идегелди узуткааны дээш Россияга барыын чүк бөгүн буруу онаарынга белен». Ынчалза-даа херек кырында «Женеваның сагыш-сеткилин» кым чөрчүп турарын болгаш герман айтырыгны немец улустуң эрге-ажыктарынга таарыштыр шиитпирлээринге кым шаптык болуп турарын делегейниң хөй-ниитизи кончуг эки билип ап болур. Бо дугайында Германияның девискээринде ийи герман күрүнелер туруп турар фактыны барымдаалавайн, немец улустуң санал-оналын тоовайн турар кижилер буруулуг.

ЯПОН УЛУС ЧУРТУНУҢ ХАМААРЫШПАС ЧОРУУ ДЭЭШ ДЕМИСЕЖИП ТУРАР

Япон парлалганың болгаш радионуң медээлери-биле алырга, чурттуң девискээринге америк шериг базаларын тургузарынга удурланган шимчээшкин Японияда сөөлгү үеде кеҫкүзү-биле күштелип турар. Чаа аэродромнар, үгер-боо адар черлер болгаш өске шериг черлери тургузарынга хөй-хөй чурттакчылар черин хавырткан. Шериг базаларын узуткаары дээш чүгле ол чурттакчылар демисежип турар эвес, харын база япон улустуң хөй кезиин төлээлеп турар массалыг, хөй-ниити болгаш политиктиг организациялар демисежип турар.

Америк шериг-агаар базазын калбартырын деткивишаан, япон чазак чоокта чаа Токио чоогунда Сунакава хоорайның районунга черни албадал-биле хавырып алырын чөпшээрээн. Ол дугайын дыңнааш хоорайның чурттакчылары митингиге чыылгаш, чер хавырылдазының дугайында доктаалды херекке албас деп доктааткаңнар. Оларның черин хунаап алыр деп оралдажыышкынга бүгү-ле күштери-биле болгаш аргалары-биле удурланыр деп олар шыңгыызы-биле медеглээш, топографтыг ажылды ол черге чорударынга шаптык кылганнар.

Немуро хоорайның чону база-ла ындыг туруштуг болуп турар. Ол районга АКШ-тың шериг-агаар базаларының тудуушкунунуң планын боттандырарынга удур демиселди организастыы-биле чорударын хоорайның муниципалдыг хуралы шиитпирлээн.

Октябрьның ортан үезинде Токиога Японияның профэвилелдериниң чиңгине чөвүлелиниң төлээлекчилериниң чөвүлел хуралы болган. Ол чөвүлелде 35 чыгыы тус-тус профэвилелдер бактаап турар, олар боттарының хүрээлеңинде үш миллион ажыг кежигүннерлиг болуп турар. Ол чөвүлел хуралдың киржикчилери Японияга америк шериг базаларын калбартырынга удурланыышкынын медеглээн болгаш чуртту милитаризастаарынга удур демиселди күштелдирериниче ажылчы чоннарны кыйгырган.

Чоокта чаа Осака хоорайга Японияның социалистиг партиязының организастаан митингизи болган. Тараачыннардан «оларның буруңгуларының черин даштыкы күрүнениң эрге-ажыктарынга хунаап ап турар» дээрзиниң дугайын болгаш Японияның экономиказы болгаш сан-хөөгү даштыкы капиталдан хамааржып турар дугайын ол партияның удуртукчулары, ылаңгыя оон даргазы Мосабуро Судзуки кылеңнээшкин-биле чугаалаан. Япон күрүнениң тускай догуннаашкынын болгаш хамаарышпас чоруун хандырарының эргежок чугулазын Судзуки айыткан. Тускай догуннаашкын, хамаарышпас чорук чокка «бистиң амыдыралывыс экиживес болгаш экономика болгаш үлетпүр катап тургустунмас»—деп ол медеглээн.

Чурттуң экономиказында даштыкы капиталдың күрүнези турар чорукту япон улус аңаа көрүп туруп шыдавас. «Экономист» деп япон журналдың медээлээни-биле алырга, Японияда бүгү даштыкы капитал салыышкынның 70 хуузу америк капитал болуп турар. Оон-биле кады АКШ хамыктың мурнунда Японияның чепсеглээшкин-биле холбашкан үлетпүр бүдүрүлгелеринге хөреңги кирип турар. Даштыкы капитал салыышкынын кызыгаарлаар дугайында Японияга 1950 чылдың майда хүлээп алдынган хоойлуну Каттышкан Штаттар херекке албайн турар деп ол журнал оон ыңай демдеглеп турар.

Өске чурттар-биле, ылаңгыя Кыдат Улус Республика-биле Японияның садыглажыр чоруун кызыгаарлап турар АКШ-тың политиказынга Японияның ажыл-херекчи бөлүктери таарзынмайн турарын илередип турар. КУР-биле Японияның садыг харылзааларында кызыгаарлалды кошкадырын чедип алырынга кордааш Японияның инициативазы-биле Вашингтонга болуп эрткен япон-америк чугаалажыышкыннар түңнел чок доозулган: америк тала бичии-даа дүжүп бээриңден ойталаан.

Ынчалза-даа Кыдат-биле садыглажылганы калбартырынче чүткүл Японияда дыка улуг. Чоокта чаа Кыдат Улус Республиказынга чораан япон садыг төлээлери КУР-нуң даштыкы садыг организациялары-биле элээн каш дугуржулгалар кылган болгаш ол төлээлерниң Кыдатка чорааны «кыдат-япон садыгны хөгжүдеринге саадалдыг болур болгаш ийи чурттарның аразынга найыралдыг харылзааларны доктаадып тургузарынга эки байдалды көргүзер» деп чүвеге бүзүрелин илереткен.

Америк монополияларга ажыктыг кылдыр ажылдап турар япон реакцияның удурланыышкыны турза-даа, япон-кыдат харылзааларны таарымчалыг болдурар дээш япон улустуң улам хөй калбак массалары демисежип турар. КУР-биле чогуур дипломаттыг болгаш садыг харылзааларын тургузары Японияның эрге-ажыктарынга дүгжүп турар болгаш Азияга тайбыңны быжыглаарынга чугула ужур-дузалыг деп чүвени япон улустуң калбак массалары билип турар. Япон-совет чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг доозуруун хандырарынга практиктиг хемчеглерни алырын бодунуң чазаандан япон хөй-ниити негеп турар.

Япон улус бодунуң чуртунуң тайбың хөгжүлдезинге болгаш өске чурттар-биле кожа-хелбээ харылзааларлыг турарынга хан-дамырындан сонуургалдыг. Ол күзел-чүткүлдүң тодаргай илерээшкини болза, ноябрь 5-те Токиога чыылган массалыг митинг болган. Ол митингиге янзы-бүрү профэвилелдерниң, херээженнер болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери чыылган. Конституцияда Японияны милитаризастаарын хоругдап турар тоску чүүлдү камгалап турар резолюцияны хүлээп ап, Кыдат Улус Республика-биле болгаш Совет Эвилели-биле дипломаттыг харылзааларны дүрген тургузарын негээн болгаш япон шериглерни дашкаар чорударынга удурланыышкынын шиитпирлии-биле илереткен.

Япон улус чуртунуң хамаарышпас чоруу дээш, ону милитаризастаарынга удур, тайбың болгаш улустарның кады ажылдажылгазы дээш бодунуң демисели-биле бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының ниити херээнге үнелиг салыышкынны кирип турар.

Д. БОЧАРОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң Будапештиде чеде бергени

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының чалалын ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. М. Пегов баштаан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери ноябрь 14-те Будапештиде чеде берген. Төлээлерниң составында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттары —А. С. Борисенко, Е. П. Гончарова, Г. Д. Джавахишвили, Г. В. Енютин, П. П. Ермаков, П. Г. Журавлев, Л. С. Матвеева, П. Г. Москатов, А. А. Мюрисеп, З. С. Омарова. Н. И. Смирнов, В. Н. Титов кирип турар.

Совет Эвилелиниң болгаш Венгр Улус Республиканың күрүне туктары-биле шимээн аэродромга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлерин Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының даргазы Шандор Ронаи, Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Андраш Хегедюш, Министрлер Чөвүлелиниң даргазының бирги оралакчызы Эрне Гере, Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Антал Апро, Даштыкы Херектер Министри Янош Болдецки, венгр-совет ниитилелдиң даргазы Ференц Эрдеи, министрлер, Венгр Улус Республиканың ССРЭ-де элчини Ференц Мюнних, Будапештиниң хоорай Совединиң даргазы Балман Понграц болгаш албанның өске-даа кижилери уткуп алган.

Венгрияда совет элчин Ю. В. Андропов, улус демократиязының чурттарының дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары база төлээлерни кээп уткаан.

Совет улустуң чорутканнарынга хамаарыштыр Шандор Ронаиниң чугаалааны болза:

Бистиң улуг болгаш сеткилдиң ханызындан өөнүүвүстүң төлээлекчилеринге, бистиң хостакчывыс — Совет Эвилелиниң төлээлекчилеринге байыр чедирер аргалыг болганывыс болгаш силерниң келгениңер биске онза өөрүнчүг-дүр...

Бистиң хосталгавыс, хамаарышпас чоруувус болгаш амыдыралывыс Совет Эвилелиниң ачызында чедип алдынган. Ниитилел, экономика болгаш культура хөгжүлдезиниң талазы-биле Совет Эвилелиниң биске көргүзүп турары найыралдыг дузаламчы дээш база аңаа өөрүп четтирген бис.

Үлетпүр, көдээ ажыл-агый болгаш культура талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш Венгрияның аразында сөөлгү он чылдарның дургузунда сырый кады ажылдажылга хөгжээн. Ажыл-агыйның, чер ажылының, культураның болгаш спорттуң хөй-хөй төлээлериниң арга-жылышкыны ол дугайын херечилеп турар.

Социализмни тургузарынче угланган бистиң улуг күш-ажылывысты чүгле тайбың байдалдарда үргүлчүлеп шыдаар бис деп чүвени билгеш, венгр улус Совет Эвилелиниң ленинчи принципти барымдалаан тайбың политиказын бодунуң бүгү күштери-биле деткип турар. Чурттарның дең эргелерин болгаш иштики херектерин холгаарлашпастың принципин сагып тургаш, янзы-бүрү ниитилел болгаш экономика системаларлыг күрүнелерниң аразынга тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын болгаш тайбың кады ажылдажылга ол принципти ёзугаар болдунар аргалыг.

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң төлээлериниң кежигүннеринге бүгү чүректиң ханызындан өөрүшкүлүг байыр чедирип тур бис. Силерниң келгениңер совет болгаш венгр улустарның аразында шынныг найыралды болгаш кады ажылдажылганы улам-на ханыладыр дээрзинге бүзүреддиг бис.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң удуртукчузу Н. М. Пегов харыы чугаазынга чаагай, чүректиң ханызындан хүлээп алышкын дээш өөрүп четиргенин илергейлевишаан, мынча деп медеглээн:

Силерниң чуртуңарга болгаш ооң найысылалы—Европаның эң бурунгу болгаш эң чараш хоорайларының бирээзи — Будапештиге келир аас-кежиктиг арганы биске тывысканыңга сеткилдиң ханызындан өөрүп тур бис

Бөгүнгү бистиң ужуражылышкынывыс совет болгаш венгр улустарның аразында туруп турар улуг болгаш быжыг найыралдың дугайын кандыг-даа сөстерден артык эки чугаалап турар-дыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң силерниң чуртуңарда келгени бистиң улустарывыстың аразында бузулбас найыралдың база бир чырыткыланчак илерели болуп турар, ол найырал чаа, чырык, кайгамчык келир үени тургузар дээш дем каттыштырган демиселдиң чорудулгазында тургустунган болгаш быжыккан.

Венгр Улус Республикада социализмни тургузар талазы-биле тайбың тургузукчу ажылды Совет Эвилелиниң улустары күзел-биле болгаш ынакшыл-биле хайгаарап турар. Бодунуң социалистиг күрүнезин тургузарының болгаш быжыглаарының херээнде венгр улустуң чедиишкиннери бүгү совет кижилерниң өөрүшкүлүг сагыш-сеткилин хайныктырбайн барып шыдавас, чүге дээрге, олар силерниң чедиишкиннериңерни тайбынның болгаш социализмниң бүгү лагериниң нити чедиишкиннери кылдыр санап турар, эргим эштер.

Бо чаагай болгаш хайнышкынныг уткуп алышкын дээш силерге база катап өөрүп четиргенивисти илергейлээрин база социализм тургузуушкунунуң херээнге болгаш тайбың дээш демиселинге венгр улус улам ыңайгы чедиишкиннерлиг болурун бүгү чүректиң ханызындан күзээрин чөпшээреп көрүңер.

БУДАПЕШТ. Күрүне хуралының чалааның ёзугаар Венгрияда чеде берген ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. М. Пегов баштаан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери ноябрь 14-те Күрүне хуралының даргазы Шандор Ронаиге бараалгап чораан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң Болгарияда чоруп турары

СОФИЯ. (СЭТА). Болгарияда туруп турар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң кежигүннериниң Болгарияның Коммунистиг партиязының болгаш чазаның удуртукчулары-биле ноябрь 13-те ужуражышкыны болган. Совет төлээлерниң кежигүннери-биле найыралдыг беседага В. Червенков, Г. Дамянов, А. Югов, Г. Чанков, Р. Дамянов, Т. Живков, Г. Цанков, Е. Стайков, И. Михайлов, Т. Прахов, Д. Ганев, Б. Тасков киришкен. Совет парламент төлээлериниң кежигүннери боттарының Болгарияга чоруп турганының дугайын чугаалап бергеннер. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң удуртукчузу Н. И. Беляев ээлдек эвилең хүлээп алышкын болгаш болгар улустуң амыдыралы-биле база социализм тудуушкунунда ооң чедиишкиннери-биле таныжар арганы тывыскан дугайында БКП ТК-га болгаш Болгарияның чазаанга өөрүп четиргенин илереткен болгаш Дээди Советтиң төлээлериниң Болгарияга чорааны база Болгарияның улустуң хуралының төлээлериниң Совет Эвилелинге ам баар деп турары болгар-совет найыралды улам ыңай хөгжүдеринге болгаш быжыдарынга идиг болур деп идеген чугаалаан.

Беседага ССРЭ-ниң Болгарияда элчини Ю. К. Приходов киришкен.

Н. А. Булганин биле У Нунуң кады кылган медеглелин Бирманың хөй-ниитизи чүүлдүг деп көрүп турар

РАНГУН. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинниң болгаш Бирма Эвилелиниң Премьер-Министри У Нунуң кады кылган медеглелин Бирманың хөй-ниитизи калбаа-биле чүүлдүгзүнүп турар.

Тайбың камгалалының бирма комитединиң күүскому бодунуң шиитпиринде демдеглээни болза, «Бо медеглел Азияга болгаш бүгү делегейге тайбынның херээнге, Бирма биле Совет Эвилелиниң аразында найыралдыг кады ажылдажылгага улуг ужур-дузалыг болуп турар». Совет Эвилели-биле найырал болза, Бирманың хамаарышпас чоруун болгаш бүрүн эргезин быжыдарының херээнге бараан болуп турар болгаш ооң экономиказын болгаш культуразын хөгжүдеринге перспективаларны ажыдып турар деп күүском демдеглеп турар.

«Нью Таймс оф Бирма» солуннуң дыңнадып турары болза, хамааты хандырылга эргелелиниң албан-хаакчыларының профэвилелиниң чыл санында болур конференциязынга Н. А. Булганинниң болгаш У Нунуң кады кылган медеглелин чүүлдүг деп бадыткап турар резолюцияны хүлээп алган.

(СЭТА).

Чехословак чазактың шиитпири

ПРАГА. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дыңнадып турары болза, Герман Демократтыг Республиканың чазаа-биле чугаалажыышкыннарга үндезилээш Чехословак Республиканың чазаа кем-буруулуг херектер кылганы дээш улустуң онза суду-биле шиитирген болгаш шииткелин Чехословакияга эрттирип турган герман хамаатыларны хуусаа бетинде хостаар дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Ол чугаалажыышкыннарның түңнелинде 1437 кижини хостап үндүрген, олар Герман Демократтыг Республикаже, Герман Федералдыг Республикаже болгаш Австрияже көжүп чоруткан. Арткан кижилерни чоорту хостап үндүрер апаар.

Кижиге ынак болур чорукка удур онза кем-буруу херектерниң ужурунда шиитирген болгаш Герман Демократтыг Республикада доктаамал чурттаар черлиг Герман хамаатыларны дайынның кем-буруулуглары деп көргеш Герман Демократтыг Республиканың күрүне органнарынга шилчидип бээр апаар, чүге дээрге чехословак чазак хуусаа бетинде оларны хостап үндүрери болдунмас деп санап турар.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республикада

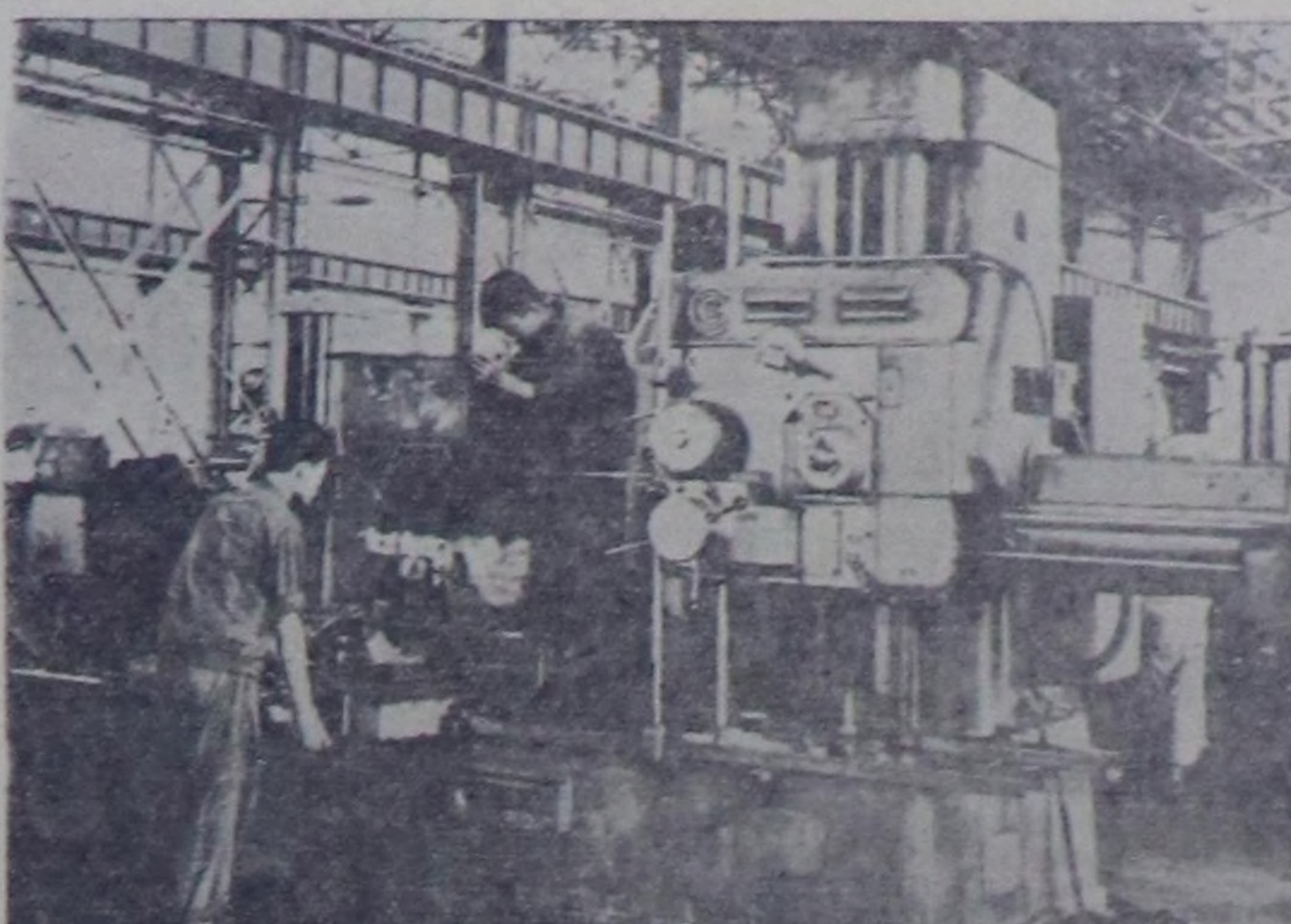

Кыдат Улус Республика. Тайюань хоорай (Соңгу Кыдат). Тайюаньның аар машина тудар заводунуң цехинде.

Синьхуа агентилелиниң фотозу.

Миллион-миллион кыдат тараачыннар көдээ ажыл-агыйның кыска хуусаалыг курстарында өөренип турарлар

ПЕКИН. Көдээ ажыл-агыйны кооперастаар дээш массалыг шимчээшкин Кыдатта калбарып турар. Чер болганда көдээ ажыл-агыйның кыска хуусаалыг курстары тургустунган, оларда миллион-миллион тараачыннар аграр айтырыынга болгаш ажыл-агыйны чорудуларының мурнакчы методтарынга Кыдаттың Коммунистиг партиязының политиказы-биле таныжып турарлар.

«Дагунбао» солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, көдээ ажыл-агыйның 30 муң чаа бүдүрүлге кооперативтери тургустунган Хэнань можуга кыш болгаш час дургузунда кыска хуусаалыг курстарга 600 муң тараачыннар өөренген турар. 95 муң тараачын активчилер өөредилгени доозупканнар.

Фуцзянь можуда курстарга өөренири-биле 100 муң тараачыннар келгеннер.

Хунань, Гуандунь, Хөбэй, Шаньси, Аньхуэй болгаш чурттуң өске-даа можуларында кыска хуусаалыг курстарда көдээ ажыл-агыйның хөй-хөй ажыл-ишчилери өөренип турарлар.

(СЭТА).

Иштики Моолда көдээ ажыл-агый кооперативтериниң өзүлдези

ПЕКИН. Иштики Моолдуң автономнуг районунда көдээ ажыл-агыйның кооперастаашкынын чорудуп турар.

«Гуанминжибао» солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, ам үеде айытынган районда 6400 ажыг көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтери санатынып турар. Олар тараачын ажыл-агыйларның 17 ажыг хуузун хаара тудуп турар. 1956 чылда районга көдээ ажыл-агый кооперативтериниң саны 11 муң чедир өзер. Олар тараачын ажыл-агыйларның 30—50 хуузун хаара туткан турар.

Мал ажылының эштежилгезиниң бүдүрүлге бөлүктери база дүрген хөгжүп турар. Ам үеде олар Иштики Моолдуң автономнуг районунуң бүгү малчыннарының 40 хуузун каттыштырып турар.

(СЭТА).

Чазаглыг чаа орук ажыттынган

ПЕКИН. Узуну 500 ажыг километр чазаглыг чаа орук Сычуань можуда ажыглалга кирген. Чазаглыг орук Сычуань можуда кол хоорай— Чэндудан эгелээр болгаш Цинхай можунуң кызыгаарында Аба хоорайга доостур. Бедик даглыг чаа орук, ооң кол шугуму колдуунда Тибет автономнуг районнуң девискээринде Сычуань можуда салдынган, ам хиреде хожудангай болуп турар бо делгем крайның экономиктиг хөгжүлдезинге улуг ужур-дузалыг болуп турар. Ам Тибеттиң национал районунда чазаглыг орук дургаар үлетпүрнүң хөй-хөй бүдүрүлгелери туттунуп турар.

(СЭТА).

Демир рудазының чаа черлери

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза, Соңгу-Барыын Кыдатта —Ганьсу болгаш Цинхай можуларында, база ол ышкаш Цинхай биле Тибеттиң кызыгаарында металлургия заводтарын тургузарынга четчир санныг демир рудазы-биле байлактыг черлери ажыттынганын КУР-нуң геология министерствозу ноябрь 12-де дыңнаткан. Бо байлактыг черлер ам үлетпүрнүң чаа төптери өзүп турар Соңгу-Барыын Кыдатка металлургия базазы тургузар арганы берип турар.

(СЭТА).

Чехословакияның Национал фронтузунуң төп комитединиң пленуму

ПРАГА. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Чехословакияның Национал фронтузунуң төп комитединиң калбак пленуму Прагага болган, аңаа политиктиг партияларның база Национал фронтуда кирип турар массалыг организацияларның төлээлекчилери киришкен.

Политиктиг байдал болгаш фронтунуң сорулгаларының дугайында илеткелди Национал фронтунуң төп комитединиң даргазы, Чехословакияның Премьер-Министри Вильям Широкий пленумга кылган.

(СЭТА).

Румынияның индустриализациязы

БУХАРЕСТ. Ленинчи өөредигни удуртулга болдургаш, Румынияның Ажылчын партиязы чуртту социалистиг индустриализастаарын боттандырып турар. Сөөлгү чеди чылдарның дургузунда 96 чаа фабрикаларны болгаш заводтарны туткан болгаш ажыглалга киирген, а 200 бүдүрүлгелерни калбарткан болгаш эде чаартып кылган; ол-ла үениң дургузунда чылыг күжү-биле ажылдаар болгаш суг күжү-биле ажылдаар 11 электростанциялар ажыглалга кирген. 1938 чылдың деңнели-биле алырга, үлетпүрнүң нити продукциязының хемчээли 1955 чылда 2,9 катап улгаткан. Бо чылын 1938 чылга деңнээрге нефть барык-ла 1,6 катап хөй, хөмүр даш —2,2 катап, каң —2,8 катап, электроэнергия болгаш цемент — 3,9 катап, бойдус газы — 13 катап хөй бүдүрүп үндүртүнген турар.

Шаанда аңаа бүгү эргежок чүгула машиналарны даштыкыдан киир сөөртүп ап турган Румыния, ам улус эрге-чагыргазының чылдарының дургузунда үлетпүрнүң чаа адырларын, ылаңгыя нефть болгаш даг дериглери, электротехниктиг дериглерни, тракторларны, көдээ ажыл-агый машиналарын бүдүрүп турар бүдүрүлгелерни тургускан. Ийи чыл мурнунда-ла Румынияга автомобиль үлетпүрү чок турган. Ам республиканың оруктары-биле «Стяуа Рошие» заводтуң кылганы чүък машиналары чоруп турар, а Бухарестиде болгаш өске-даа хоорайларда ада-чурттуң эң эки таарымчалыг кылдынган автобустары маңнажып турар.

(СЭТА).

Албанияның чонунуң саны

ТИРАНА. Албанияның телеграф агентилелиниң дамчыдып турары болза:

1955 чылдың октябрь 2-де чоруткан чоннуң бүгү-нити чизезиниң баштайгы медээлериниң ёзугаар алырга, Албанияның чонунуң саны 1394310 кижи чедип турар. 1950 чылдың сентябрь 3-те чоруткан чизениң медээлери-биле деңнээрге, Албанияның чону беш чылдың дургузунда 175367 кижи чедир көвүдээн, тодаргайлаарга чылда ортумаа-биле 2,7 хуу өскен.

(СЭТА).

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралы

ЖЕНЕВА. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Францияның, Англияның, Совет Эвилелиниң болгаш АКШ-тың даштыкы херектер министрлери ноябрь 12-ниң эртенинде боттарының он ийиги хуралынга чыылганнар. Хуралды **Д. Даллес** даргалаан. Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында хүн чурумунуң ийиги айтырыын чугаалажып көөрүн үргүлчүлээн.

Парижче түр чоруй барган А Пинэни бөгүнгү хуралга солаан Францияның төлээлекчизи **Р. де Маржери** чугаалажып турар айтырыг талазы-биле доңчу сагындырыглар кылган. Ооң соонда хурал даргалаан Д. Даллес чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгның талазы-биле нити медеглелге хамаарыштыр министрлер боттарының туруштарын боданып алыры-биле хуралды 12 шакка чедир чапсарладырын саналдаан.

Чапсар соонда **Д. Даллес, В. М. Молотов, Г. Макмиллан** санал берген. Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү ооң-биле доозулган.

Ам министрлер чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында хүн чурумунуң үшкү чүүлүн чугаалажып көөрүн ноябрь 14-тен эгелээн.

ЖЕНЕВА. Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң ноябрь 14-теги хуралы ортаакы-европа шагы-биле 15 шак 30 минутта турда ажыттынган. Ук хуралга чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында чөвүлел хуралдың хүн чурумунуң үшкү чүүлүн чугаалажып көрген.

Хуралды **А. Пинэ** даргалаан.

Чөөн болгаш барыын чүктерниң аразынга харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн министрлер октябрь 31-деги дөрткү хуралынга эгелээни, ол хуралга министрлер бо айтырыг талазы-биле боттарының туруштарын тайылбырлааны билдингир болгай.

Октябрь 31-деги хуралга совет төлээлер харылзааларны хөгжүдер дугайында айтырыгның талазы-биле санал киирген. Барыын талакы үш күрүнелерниң төлээлери боттарының кады кылган саналын чөвүлел хуралга көөрү-биле база кииргеннер.

Октябрь 31-де болган хуралга министрлер дөрт күрүнелерниң төлээлекчилеринден тургустунган эксперттер комитеттери киирген саналдарны чугаалажып көөрүн болгаш хүн чурумунуң үшкү чүүлүнүң талазы-биле илеткелди белеткээрин ук комитетке дааскан.

Ноябрь 14-те болган хуралга бир дугаарында **Г. Макмиллан** санал берген.

Кантонда совет делгелгеде

ПЕКИН. ССРЭ-де экономиктиг болгаш культурлуг тургузуушкунунуң чедиишкиннериниң делгелгези бодунуң ажылын үргүлчүлеп турар.

Чурттуң мурнуу талакы можуларындан хөй санныг көрүкчүлер делгелгеге кээп, экономика болгаш культура талазы-биле Совет Эвилелиниң сөөлгү чедиишкиннери-биле таныштырып турар делгелгени улуг сонуургал-биле көрүп турар. Делгелге ажыттынган үеден бээр ниитизи-биле 1[illegible] муң хире кижи делгелгеге чораан.

Гонконгтуң болгаш Макаонуң чону совет делгелгени улуг сонуургал-биле көрүп турар. Чүгле сөөлгү он хонукта ол черлерден Кантонга кээп, 10 муң хире кижи делгелгеге чораап барган.

(СЭТА).

Моолда хөмүр даштың чаа шахталары

УЛАН-БАТОР. Моол Арат Республикада үлетпүр бүдүрүлгелериниң саны өзүп турары-биле чергелештир хөмүр дашка негелде өзүп турарын «Үнэн» солун дыңнадып турар.

Херек кырында моолдуң кочегарказы деп адап турар Налайхи уургайларында хөмүр даш тывыжы дыка көвүдеп турар. Чүгле бо чылын ында үш чаа шахталар ажыттынган.

Налайхиниң хөмүр даш уургайлары бо үениң техниказы-биле соксаал чок дериттинип турар. Сөөлгү ийи чылда сайзыраңгай механизмнерни болгаш конвейер системазын аңаа калбаа-биле ажыглаан.

(СЭТА).

Ажыл төлевирин бедидер дээш барыын-герман ажылчы чоннарның шимчээшкини

БЕРЛИН. Соңгу Рейн-Вестфалияның чериниң металлургия бүдүрүлгелеринге ажыл төлевирин бедидер дугайында негелделерни деткээн ажыл соксадышкыннарын чарлаар дугайында айтырыгның талазы-биле бадылаашкыннар эгелээн. Барыын Германияның металлистер профэвилелиниң баштаар чери үлетпүрнүң ол адырының ажылчыннарының ажыл төлевирин бедидеринден бүдүрүлге ээлериниң ойталааның холбаштыр ажылчыннар ортузунга бадылаашкыннарны чорудар деп шиитпирлээн.

Ажыл төлевирин бедидери дээш шимчээшкиннер барыын герман экономиканың өске-даа хөй адырларында база болуп турар.

АДН агентилелиниң дамчыдып турары болза, Майнда Франкфурттуң пөс-таавы болгаш дааранылга үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилелиниң баштаар чери ажыл төлевирин бедидер дугайында бүдүрүлге ээлери-биле чугаалажыышкыннар кандыг-даа түңнелдерни бербээни-биле холбаштыр Гессенниң пөс-таавы бүдүрүлгелериниң 3 муң ажыг ажылчыннарын ажыл соксадышкынынче кыйгырган. Октябрьның төнчүзүнде-ле ол бүдүрүлгениң ажылчыннары ажыл төлевирин бедидер негелдени бүдүрүлге ээлери хандырарындан ойталаар таварылгада ажыл соксадышкынын чорудар дээш демисешкеннер.

Кильде тудуг ажылчыннары ажыл төлевирин бедидерин негеп, ажыл соксадышкынын элээн каш хонукта чорудуп турар.

Дортмунд районда эң улуг «Поллери» деп шахтаның дагжылары өртектер улгадып турары-биле оларга немелде төлевирин төлээр дугайында негелдени идип үндүргеннер болгаш ол негелдени шахтаның дирекция черинге киирерин боттарының бүдүрүлге чөвүлелинге даасканнар.

(СЭТА).

Англияда ажыл соксадышкыны

ЛОНДОН. Гриновега (Шотландия) 1300 докерлер ажыл соксатканын англи парлалга дыңнадып турар. Аараан соонда чедип келген цех даргаларының бирээзин ажылга катап киирип алырындан бүдүрүлге ээлери ойталаанынга удурланганының демдээ кылдыр ажыл соксадышкыны чарлатынган.

Пулбахта (Уэльс) шахтёлар күш-ажылының байдалын чиигедирин негеп, [illegible]ыл соксадып турар.

(СЭТА).

Редактор **Д. О. БЕГЗИ.**

1956 чылда „Шынның“

чагылгазын хүлээп ап турар.

ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

12 айларда 52 рубль 20 коп.
Чартык чылда 26 рубль 10 коп.
Үш айда 13 рубль 5 коп.
Неделяда 5 үнер.

Чагылганы Тыва областың бүгү харылзаа конторалары, салбырлары болгаш агентилери хүлээп ап турар.

Ол ышкаш областың

„ТУВИНСКАЯ ПРАВДА“,
„МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ“—„ТЫВАНЫҢ АНЫЯКТАРЫ“,
„СЫЛДЫСЧЫГАШ“

солуннарның чагылгаларын хүлээп ап турар.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ; Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 **ТЕЛЕФОННАРЫ:** редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3—88, харысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—02353

Культура эргелелиниң типографиязы.